

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
Кафедра дошкільної освіти

ТЕМА ПРОЄКТУ
ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕТИМОЛОГІЧНИХ КАЗОК

МАГІСТЕРСЬКИЙ КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»

Уткіна Вікторія Сергіївна, ДОм-1-24-1.4д
Науковий керівник: Кондратець Інна Вікторівна,
доцент кафедри дошкільної освіти, кандидат
педагогічних наук

Допущено до захисту
Протокол № 18 від 17.11.2025 р.
Завідувач кафедри
_____ Олена ПОЛОВІНА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК	5
Теоретичні аспекти проблеми збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку та використання казок в освітньому процесі	5
2. ДІАГНОСТИЧНИЙ БЛОК	13
Визначення рівнів активізації словника в дітей різних вікових категорій	13
3. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК	18
Методичний інструментарій складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп та перевірка його ефективності на практиці	18
4. КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ БЛОК	26
Результати експериментального етапу дослідження.....	26
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ	37
ОСВІТНІЙ ПРОДУКТ	54

ВСТУП

Актуальність. Розвиток мовлення у дітей дошкільного віку є одним з найважливіших завдань сучасної педагогіки. У сучасному світі, де інформація доступна в необмеженій кількості, виникає гостра потреба в розвитку комунікативних навичок у дітей вже з раннього віку. Збагачення словникового запасу є основою для успішного сприйняття інформації, розвитку мислення та адаптації в соціумі. Згідно з Державним стандартом дошкільної освіти, розвиток мовлення є одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти в Україні. Проблема недостатнього рівня лексичного розвитку дітей дошкільного віку є актуальною для багатьох сімей та освітніх закладів. Використання інноваційних методів, таких, як створення етимологічних казок, дозволяє зробити процес сприймання мови цікавим та ефективним, сприяючи пізнавальному розвитку дитини. Діти з багатим словниковим запасом легше адаптуються до нових умов та мають більше можливостей для самореалізації. Тому збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку є не лише педагогічною, а й соціальною проблемою.

Проблему збагачення словникового запасу дітей досліджували науковці в різних аспектах: у психологічному (І. Синиця та інші), в лінгвістичному (В. Горпинич, І. Ковалик, М. Плющ та інші), лінгводидактичному (А. Богуш, Н. Гавриш, Г. Шелехова та інші). С. Русова ще на початку ХХ століття підкреслювали важливість раннього розвитку мовлення для всебічного розвитку дитини.

Однак, питання використання етимологічних казок як засобу лексичного розвитку залишається недостатньо дослідженим. Хоча деякі українські лінгвісти, наприклад, такі як Олександр Потебня, торкалися питань походження слів, їхня робота була спрямована переважно на теоретичні аспекти лінгвістики, а не на практичне застосування в педагогіці. Ця тема є перспективною для подальшого наукового осмислення та практичного застосування.

Створення етимологічних казок – це не просто інноваційний метод освітньої діяльності, а й потужний інструмент для цілісного розвитку дітей дошкільного віку. Цей підхід дозволяє перетворити процес освоєння мови на захопливу гру, де діти не просто запам'ятовують нові слова, а й досліджують їхнє походження, осмислюють значення та творчо використовують у власних творах.

Отже, створення етимологічних казок – це не просто розвага, а цілеспрямована педагогічна діяльність, яка сприяє комплексному розвитку особистості дитини. Результати дослідження можуть бути використані для

розробки спеціальних програм і методик розвитку мовлення дітей дошкільного віку, а також для створення дидактичних матеріалів, які допоможуть педагогам ефективно реалізувати цей метод у своїй практичній діяльності. Суспільна та практична значущість проблеми, а також лише аспектна її дослідженість зумовили вибір магістерського проєкту.

Об'єкт: методи й прийоми активізації словника дітей дошкільного віку.

Предмет: етимологічні казки як ефективний засіб збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку.

Мета: дослідити ефективність використання етимологічних казок для збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку.

Завдання:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу та визначити базові поняття з теми.
2. Визначити рівні сформованості словникового запасу дітей різних вікових груп.
3. Розробити методичний інструментарій складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп та перевірити його ефективність на практиці.

Методи:

- **Теоретичні методи:** аналіз літератури, систематизація та узагальнення теоретичних положень, порівняльний аналіз різних підходів до збагачення словникового запасу.
- **Емпіричні методи:** спостереження, експеримент (констатувальний, контрольний), аналіз продуктів дитячої творчості, педагогічні спілкування, анкетування (вихователів, батьків), інтерв'ювання (дітей).
- **Практичні методи:** розробка та проведення освітньої взаємодії, створення методичного інструментарію складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп.

Ключові слова: словниковий запас, лексичний розвиток, етимологія, казка, структура казки, слово, етимологічна казка, діти дошкільного віку.

Структура роботи: магістерський проєкт складається з змісту, вступу, описової частини, висновків, списку використаних джерел, додатків та кінцевого продукту проєкту: методичний інструментарій складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп.

Термін реалізації: впродовж 2025 р.

База дослідження: ЗДО (ясла-садок) №176 комбінованого типу, міста Київ

1. ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Теоретичні аспекти проблеми збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку та використання казок в освітньому процесі

Розвиток мовлення дітей та опанування ними рідної мови в різні періоди дошкільного віку є ключовим напрямом досліджень у сучасній дошкільній лінгводидактиці. Серед основних завдань розвитку мовлення дітей дошкільного віку виокремлюється збагачення словника. Збагачення словникового запасу є невід’ємною умовою розвитку комунікативних умінь дітей, та ознакою високого розвитку мовлення дитини.

Розділ мовознавства *лексикологія* включає в себе вивчення словникового складу мови, в якому слово визначається не лише саме собою, а й у певному зв’язку з іншими словами. Проблема слова є однією з найбільш дискусійних лінгвістичних проблем, оскільки саме воно є головною одиницею мови. Слово – основний будівельний матеріал для висловлювань, з допомогою якого реалізується спілкування людей.

В *лінгводидактиці* виокремлюють кілька ефективних шляхів розширення словникового запасу. Зокрема, Донна Мерріт розробила послідовність, за якою педагоги можуть допомогти дітям розширити свій словниковий запас (див. Рис.1.1.) [2].

Рис. 1.1. Шляхи розширення словникового запасу (за Донною Мерріт)

У період сенситивного засвоєння мови, коли дитина замінює спрощені та звуконаслідувальні слова вже правильною лексикою рідної мови, починають засвоюватись звуки рідної мови, А. Богуш рекомендує пропонувати дітям найкращі зразки народної мудрості – *малі фольклорні жанри*: колісанки, забавлянки, утішки, лічилки, примовки, заклички, приспівки тощо. Адже саме вони «легкі для наслідування, водночас вводять дитину у світ дорослого побутового життя, прилучають до споконвічних національних цінностей, традицій, звичаїв» [7].

У зв'язку з розвитком людини змінилась і її перша сигнальна система. Сприймаючи предмети і явища дійсності, людина спирається при цьому на людський досвід, зафіксований у мові, якою вона розмовляє. І перша, і друга сигнальні системи людини зумовлені суспільним життям, перебувають у нерозривному зв'язку і не можуть існувати одна без одної. Перша сигнальна система є носієм образного, друга – логічного, понятійного мислення. Розвиток другої сигнальної системи можливий лише на основі першої. Кожне слово повинно мати чуттєву основу, певний зміст [5].

Мовленнєва діяльність дітей є однією з важливих умов розвитку особистості в дошкільний період дитинства, адже завдяки їй діти пізнають природу, предмети, а також соціальне оточення; формує й розкриває свій внутрішній світ; створює й засвоює культурні цінності.

Під час освоєння мови дітьми, потрібно зважати на сучасні літературні норми орфоєпії, граматики, лексики, синтаксису, використовувати доступну для дітей нову лексику [5].

Слово – склад або сукупність складів, які позначають поняття, уявлення або будь-який предмет. Пояснення значення слів відбувається в семантиці, близьких за значенням слів – у синоніміці, походження слів – у етимології [40].

Словникова робота є одним із завдань розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Словниковий запас* – це набір слів, яким людина володіє у своїй мові. Він, як правило, зростає з віком та слугує практичним і фундаментальним інструментом при спілкуванні та отриманні знань.

О. Кононко рекомендує збагачувати не тільки активний словник, а й пасивний, адже саме він є важливим показником особистісного становлення дитини дошкільного віку. Збагачення пасивного словника уможливорює розуміння та використання дитиною мовленнєвих засобів, які найточніше виражають почуття та ставлення [25].

Т. Кулакевич зазначила, що словниковий запас дитини буває активним і пасивним. *Активний словник* – це такий, який дитина використовує щодня у своєму повсякденному житті. *Пасивний словник* – це слова, значення яких

дитина розуміє, але часто не вживає в своєму мовленні. Пасивний словник завжди більший активного [29].

Л. Іщенко стверджує, що активний словник малюка поступово збільшується: в 3 роки він становить 1000 слів; в 4 роки – 1540; у 4,5 роки – 1870; у 5 років – 2072; у 5,5 років – 2289; у 6 років – 2589, у 7 років – 3500-4000 слів [15]. Активний словник дитини старшого дошкільного віку (6-7 років життя) вже наближається до словника дорослої людини. Дитина вільно користується всіма частинами мови, правильно називає предмети, їх ознаки та властивості.

Для нас важливим є твердження А.Богущ та Н.Гавриш: збагачення словника це «кількісне збільшення обсягу словникового запасу (у вузькому розумінні); засвоєння нових значень знайомих слів (якісне засвоєння лексики) та переведення їх в активний словник, що забезпечує повноцінне спілкування, пізнання довкілля, мовленнєве самовираження» [4].

У Державному стандарті дошкільної освіти визначено результати освітньої взаємодії щодо розвитку словника дітей дошкільного віку, а саме: дитина повинна мати збалансований словниковий запас із різних освітніх ліній: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина у світі культури», «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі»; добирати найбільш точні слова відповідно до ситуації мовлення; називати ознаки, якості, властивості предметів, явища, події; вживати слова різної складності, синоніми, антоніми, епітети, метафори, багатозначні слова; фразеологічні звороти; знає прислів'я, приказки, утішки, загадки, скоромовки; володіти формулами мовленнєвого етикету відповідно до ситуації (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент), формами звертання до дорослих і дітей [11].

Відповідно до сучасних підходів розвитку мовлення дітей дошкільного віку, ефективною є спеціально організована, цілеспрямована діяльність щодо збагачення словникового запасу. Як зазначає Жолдасбаєва А., «Ефективнішим буде не спонтанне, а поступове оволодіння навичкою використання нових слів. Педагог повинен керувати цим процесом, тим самим сприяючи правильності та повноті сприйняття нових слів». Це цілком узгоджується з, визначеними дослідницею, основними завданнями словникової діяльності в закладі дошкільної освіти (ЗДО), які передбачають не лише ознайомлення дітей з новими словами, а й формування усвідомлено їх використовувати у своєму мовленні (див. Рис.1.2.) [1].

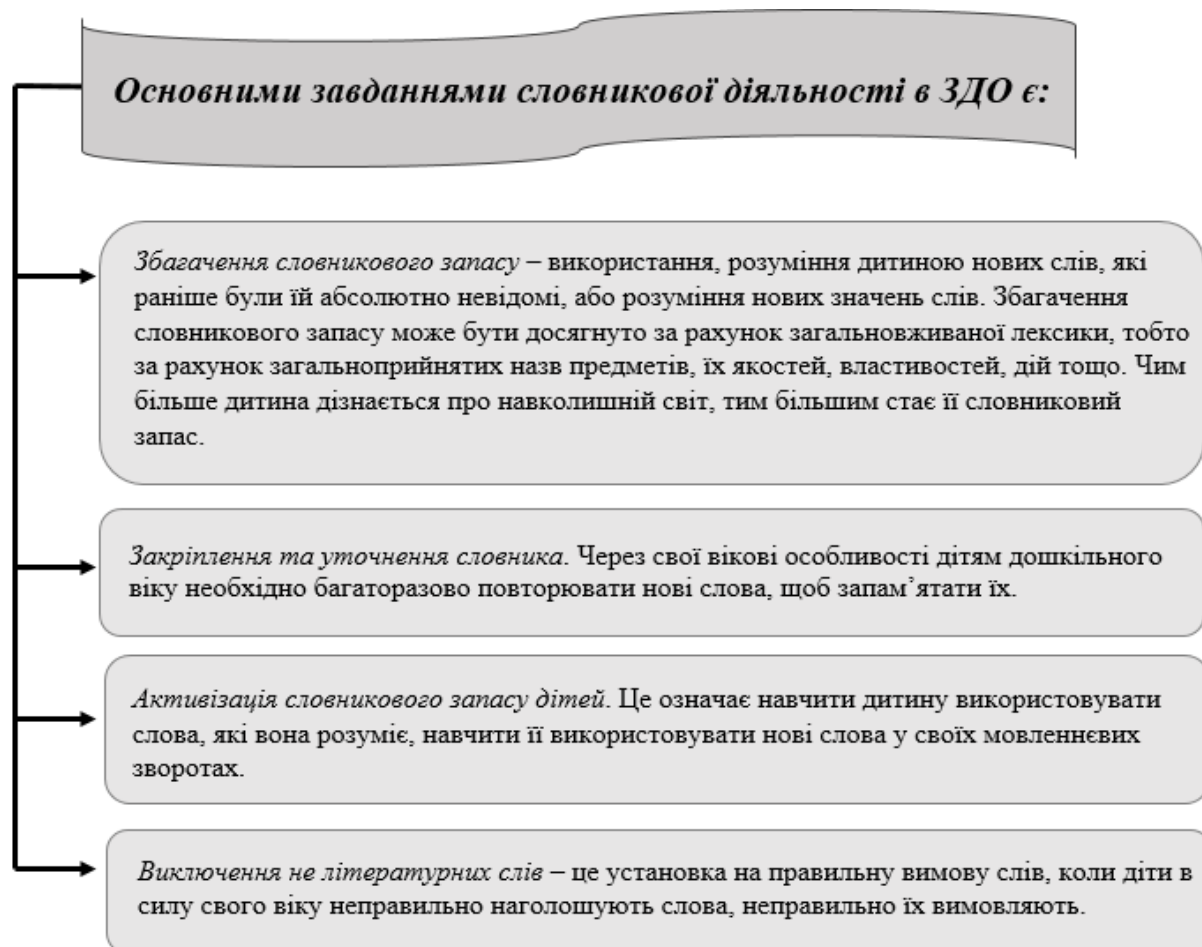

Рис.1.2. Основні завдання словникової діяльності в ЗДО (за Жолдасбаєвою А.)

Юлія Рібцун у своїй статті «Збагачуємо словниковий запас малят» пише, що формування лексичної складової відбувається безпосередньо під час взаємодії з реальними предметами і явищами навколишньої дійсності, а також у спілкуванні з дорослими. Тому науковиця виокремлює критерії як активізувати та збагачувати словник дітей (Рис. 1.3) [44].

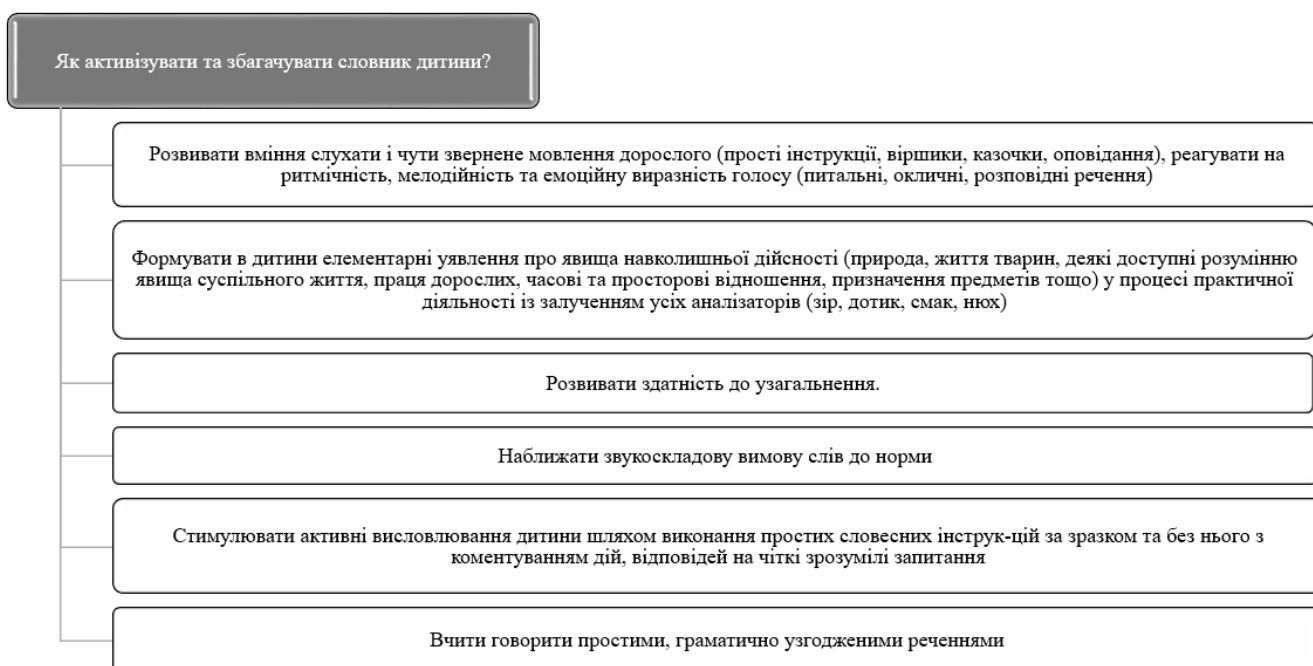

Рис. 1.3. Як активізувати та збагачувати словник дитини? (за Юлією Рібцун)

Вже з раннього дитинства людина цікавиться значенням та походженням слів. Справа тут не просто в цікавості, а в етимологізуванні слів яке наповнює людину емоційно, інтелектуальною змістовною лексикою, вона координується з пізнавальними потребами та можливостями дітей.

За Кочерганом М., «Етимологія (грец. *εἰσ* - істина і *λόγος* - слово, вчення) – 1) походження слів; 2) розділ мовознавства, який вивчає походження слів» [27]. Поняття етимології ведуть ще з сивої давнини, зокрема з твору Платона «Кратіл», який, і започаткував науку про мову і, в першу чергу, *етимологію* [31]. У свій час Блаженний Августин писав, що етимологія схожа на тлумачення снів: кожний розуміє їх так, як йому спаде на думку. У XVIII ст. Вольтер насміхався над сучасними йому етимологами, стверджуючи, що етимологія – це наука, у якій голосні нічого, а приголосні майже нічого не значать. Для таких насмішок в нього були всі підстави, адже в той час етимологія встановлювалася за звучанням, «за схожістю дзвону» [39].

Слово *етимологія* також вживається у значенні «походження слова». Завдання й основна мета етимології – це знайти та пояснити значення слів.

Важливим поняттям етимології є *внутрішня форма*. **Внутрішня форма** – це покладена в основу називання ознаки при утворенні нового значення, яке відображає ту ознаку, за якою названо предмет. Внутрішня форма мотивує звуковий вигляд слова, вказує причину, за якою дане значення виражене саме цим словом. Є слова з виразною внутрішньою формою, як, наприклад,

читальня «приміщення, де читають», їдальня «приміщення, де їдять», пральня «приміщення, де перуть» чи назви рослин соняшник, безсмертник, незабудка. Однак більшість слів мають приховану (затемнену, забуту, утрачену) внутрішню форму. Втрата словом своєї внутрішньої форми, тобто етимологічних зв'язків із спорідненими словами (відповідно й первинного значення), називають *деетимологізацією*. Внутрішню форму слова можна встановити лише шляхом наукового етимологізування, тобто враховуючи закономірності фонетичних, словотвірних і семантичних змін [10].

Тобто, наукова етимологія стала можливою лише з розвитком лінгвістики як науки. Це сталося тоді, коли з'явилося чітке розуміння історичного розвитку мов, їхніх взаємозв'язків, закономірностей змін і коли відмовилися від випадкових та необґрунтованих припущень, почавши використовувати точні поняття для аналізу походження слів у кожній мовній системі. Ефективним засобом для збагачення словника дітей дошкільного віку лексикою є казка. Сухомлинський В. зазначав, що *казка* – це думка, втілена в художнє слово. *Казка* – животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень. Вона запалює вогник дитячої творчості. *Казка* (від слова «казати», «розповідати») – епічне оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру із своєрідною традиційною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії [14; 16].

Рис.1.3. Особливості казок (за програмою «Дитина» 2020р.)

Саме казка якнайкраще активізує дитячу уяву і творчість, служить зразком зв'язної розповіді і літературної мови, джерелом образів і сюжетів. В. Сухомлинський вважав казки духовним багатством народної культури [16].

Казка – є невичерпним джерелом народної мудрості та одним з найпопулярніших жанрів словесності. Перебуваючи, головним чином, в сьогоденні у сфері дитячого фольклору, вона плекає ідеали краси, доброти, милосердя, водночас засуджує жадібність, корисливість та нечесність [46].

Мудрість, яку несе казка для дітей – це знання на все життя: основи дружби, відваги, співчуття. Серед умінь і психологічних проявів, які казка здатна розвинути в дітей ми визначаємо «уміння мислити словами» [46].

Таблиця 1.1

**Вікові особливості взаємодії з казками
(за програмою «Дитина» 2020р.)**

Вікова група	<i>Особливості казок та взаємодії з ними</i>
Молодша група	Казки з простим, лаконічним сюжетом; активне використання повторів та пісеньок; сюжетно-рольова гра використовується для розвитку уваги та уяви; казки мають чіткий структурний поділ (зачин, конфлікт, розв'язка)
Середня група	Ускладнюється сюжет, збільшується кількість дійових осіб та деталей; активніше використання чарівних предметів, образних порівнянь та метафор; продовжується практика повторів і ввічливих форм у мовленні; казки активують емоційний відгук дітей, сприяють розвитку творчості
Старша група	Казки мають глибший зміст, розвивають моральне та етичне ставлення; порівняння, метафори та образні слова мають більш складну структуру; роботи з казками включають інсценування, драматизацію, обігрування ролей; пісеньки використовуються для розширення музичного досвіду

Отже, проаналізувавши науково-методичну літературу, ми виявили різні підходи до трактування основних понять, що становлять теоретичну базу нашого проєкту. Аналіз їх змісту дозволяє виявити незначні відмінності в тлумаченні, пов'язані з позиціями авторів. У рамках нашого проєкту такий аналіз над понятійним апаратом дає змогу прослідкувати напрацювання науковців, визначити потребу розвитку словникового запасу дошкільників й описати методичний інструментарій складання етимологічних казок для збагачення словника дітей дошкільного віку.

Отже, проблема збагачення, уточнення та активізації словника дітей дошкільного віку досліджена досить широко. Водночас, аналіз сучасних підходів свідчить, що окремі аспекти цієї проблеми залишаються недостатньо

вивченими, зокрема щодо ефективних методик та прийомів вправлення з лексиною у різних видах діяльності дітей. Основною причиною цього недоліку є недостатня підготовка вихователів до методики лексичної взаємодії в закладах дошкільної освіти, зокрема щодо використання етимологічних казок.

2. ДІАГНОСТИЧНИЙ БЛОК

Визначення рівнів активізації словника в дітей різних вікових категорій

Метою експериментального дослідження є аналіз освітніх програм з погляду наявих в них етимологічних матеріалів, та діагностика рівня сформованості словника дітей дошкільного віку.

Активізація словника є ключовим чинником мовного розвитку дитини. Вона характеризується рівнем включення дитиною нових слів у свій лексичний запас, їх застосування в усній мові, розуміння смислових відтінків та прагнення до мовленнєвої взаємодії. Для оцінки рівня активізації словника **в дітей різних вікових категорій** використовується комплексний підхід, що враховує мотиваційно-емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти мовленнєвої діяльності. Зокрема,

- **мотиваційно-емоційний** (проявляється через ставлення дитини до словникових вправ та мовленнєвої активності. Визначається за спрямованістю до виконання мовних завдань, зацікавленістю у спілкуванні, позитивним ставленням до слів і їх вживанням);

- **когнітивний** (включає знання про слова, їх значення, граматичне, семантичне та фонетичне розуміння, а також здатність застосовувати ці знання під час спілкування і освітньої діяльності. Цей компонент відображає глибину та системність словникових знань);

- **поведінковий** (полягає у фактичному використанні слова в різних ситуаціях, уміннях коректно вживати лексичні одиниці з урахуванням контексту, підтримці комунікативної активності).

Констатувальний експеримент був спрямований на визначення рівня збагачення словникового запасу у дітей дошкільного віку. Для цього виділено такі *критерії оцінювання та показники активізації словника*, а також схарактеризовані *рівні здійснення активізації словника* дітей різних вікових груп (Таблиця 2.1; Таблиця 2.2):

Таблиця 2.1

**Критерії й показники та рівні здійснення активізації словника
молодшого дошкільного віку**

Молодший дошкільний вік			
Компоненти:	Критерії:	Показники:	Рівні:
• Словниковий запас (кількісний)	• Обсяг вивчених слів	• Кількість спонтанно вжитих слів	• <i>Низький:</i> словниковий запас дуже обмежений, використання слів фрагментарне
• Якісний зміст слів (розуміння, повнота значення)	• Рівень розуміння простих слів (конкретних предметів, дій)	• Успіх виконання словникових завдань (на позначення предметів, дій)	• <i>Середній:</i> словниковий запас розширений, дитина розуміє і вживає типові слова
• Використання слів у мовленні (активність)	• Вміння правильно вживати слова у простих реченнях	• Час і якість відтворення почутого матеріалу (віршів, слів)	• <i>Високий:</i> активне використання нового словника в різних контекстах
• Фонематичний слух і артикуляція	• Сприйняття, повторення нових слів		

Таблиця 2.2

**Критерії й показники та рівні здійснення активізації словника
старшого дошкільного віку**

Старший дошкільний вік			
Компоненти:	Критерії:	Показники:	Рівні:
• Розширений словниковий запас (в тому числі абстрактні поняття)	• Обсяг та різноманітність активного словника	• Чіткість і логічність висловлювань	• <i>Низький:</i> базове розуміння лексичних понять, обережне використання нових слів
• Семантична точність і багатозначність слів	• Здатність використовувати синоніми, антоніми	• Виконання завдань з класифікації, опису, аргументації	• <i>Середній:</i> активне використання та розуміння широкого словника
• Лексична грамотність (вживання стійких словосполучень)	• Вміння узагальнювати, порівнювати поняття	• Адекватність вибору слів у різних комунікативних ситуаціях	• <i>Високий:</i> впевнене, багатогранне застосування словника у мовленні
• Мовленнєва гнучкість (побудова складніших речень)	• Рівень розвитку зв'язного мовлення		

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі ЗДО (ясла-садок) №176 комбінованого типу, міста Київ впродовж 2025 р. У дослідженні взяли участь 23 дитини, 6 вихователів та 16 батьків (та осіб які їх замінюють).

Визначення рівня сформованості словникового запасу у дітей дошкільного віку ми здійснювали за допомогою:

- Спостереження за мовною поведінкою дітей у природній та під час освітньої діяльності (аналіз спонтанного мовлення);
- Інтерв'ю та діалоги з дітьми, спрямовані на з'ясування розуміння та активного використання нових слів;
- Використання ігрових та творчих вправ для виявлення рівня засвоєння та застосування лексики.

Ми здійснювали визначення рівня сформованості словникового запасу у дітей старшого дошкільного віку за допомогою *завдань для експресоцінювання наскрізних навичок дитини за освітнім напрямом «Мовлення дитини» (старший дошкільний вік)* [3]. (Додаток А)

Завдання для визначення рівня сформованості словникового запасу у дітей молодшого дошкільного віку ми розробили за аналогією до завдань для старшого дошкільного віку, враховуючи вікові можливості та особливості. (Додаток Б)

Також нами було проведено анкетування для батьків (та осіб які їх замінюють) на тему «Як я оцінюю словниковий запас своєї дитини» (Додаток В), щоб дізнатись про те, чи використовують діти нові слова і як саме, чи проявляють інтерес до назв предметів і явищ, чи люблять слухати та переказувати казки та чи звертаються до дорослих за поясненням незрозумілих/нових слів.

Участь в авторському анкетуванні взяло 16 батьків (та осіб які замінюють їх). За результатами анкетування ми дізнались, що батьки у 50% оцінюють мовленнєвий розвиток своїх дітей як задовільний. На питання «Чи просить дитина пояснити значення незнайомих слів?» бадьки надали такі відповіді: 56,3% - дітей часто просять пояснити незнайомі слова, 37,5% - іноді та 6,3% - рідко (Рис. 2.1). У 43,% діти часто використовують почуті нові слова, а також у 43,8% діти іноді використовують нові слова, і лише в 6,3% за відповідями батьків діти завжди використовують нові почуті слова.

Чи просить дитина пояснити значення незнайомих слів?

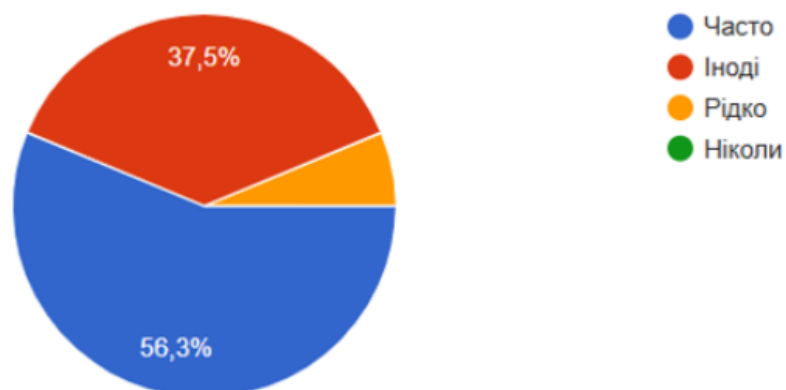

Рис. 2.1. «Чи просить дитина пояснити значення незнайомих слів?»
(фото з результатів авторського анкетування для батьків (або осіб які заміняють їх))

Подібне анкетування на тему «Як я оцінюю словниковий запас своїх вихованців» (Додаток Д) було нами проведено і серед вихователів, задля того аби зібрати інформацію про активність словникового запасу дітей дошкільного віку, їх інтерес до нових слів, вміння описувати ситуації та звертатися за роз'ясненням незнайомих слів.

У результаті проходження вихователями авторського анкетування, нами було визначено, що у молодшій та старших вікових групах загальна оцінка сформованості словникового запасу на 50% - відповідає нормі, та на 50% має помітні прогалини. Діти у 83,3% часто звертаються до вихователів за поясненням незнайомих слів та у 16,7% звертаються – іноді (Рис.2.2). На питання «Чи проявляють діти зацікавленість у вивченні назв об'єктів і явищ?» вихователі дали такі відповіді: 50% - дуже зацікавлені, 33,3% - іноді та 16,7% - рідко. Відповідями на питання «Яка частка нових слів, які діти вивчили, активно вживається у мовленні?» було, що лише 16,7% дітей вживають більше половини вивчених слів, а 50% дітей вживають приблизно половину слів та 33,3% - менше половини.

Як часто діти звертаються за поясненнями значень незнайомих слів?

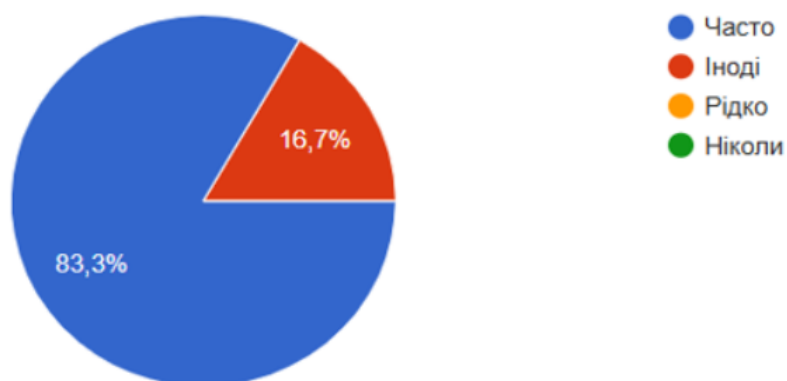

Рис. 2.2. «Як часто діти звертаються за поясненнями значень незнайомих слів?» (фото з результатів авторського анкетування для вихователів)

Проаналізувавши отримані данні ми можемо стверджувати про потребу проведення взаємодії з збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку саме за допомогою етимологічних казок щоб дозволити як батькам так і вихователям краще та ефективніше пояснювати дітям незнайомі та нові для них слова.

Представляємо узагальнені результати констатувального етапу (Рис. 2.3).

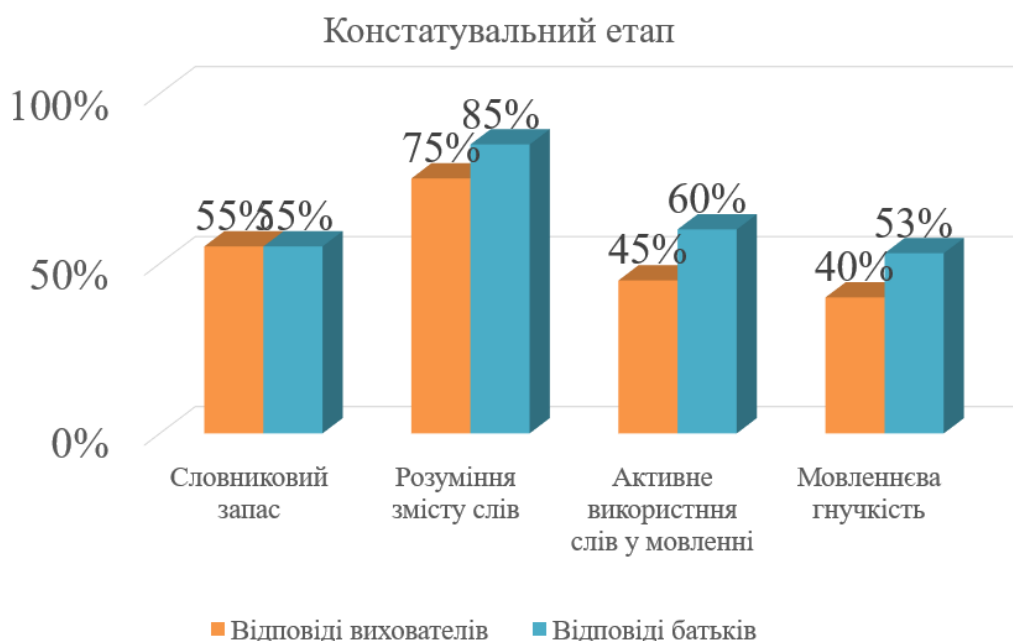

Рис. 2.3. Результати констатувального етапу (зрізу) дослідження за розробленими компонентами

3. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК

Методичний інструментарій складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп та перевірка його ефективності на практиці

Після проведення авторського анкетування (також представленого в діагностичному блоці дослідження) з вихователями ЗДО №176 м. Києва, було виявлено, що 83,3% педагогів вважають, що етимологічні казки мають позитивний вплив, якщо їх регулярно використовуються в освітній діяльності, 66,7% - вважають, що етимологічні казки допомагають краще запам'ятовувати нові слова завдяки цікавим історіям, 33,3% - що такі казки значно розширюють словниковий запас і розвивають інтерес до походження слів, та 50% вихователів зазначили, що не можуть оцінити використання етимологічних казок в освітній діяльності так як не використовували їх у своїй практичній діяльності. Тому на основі цих результатів ми розпочали процес підготовки методичного інструментарію складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп. Методичний інструментарій було вирішено створювати у вигляді сайту, задля кращого сприйняття та зручності використання інформації й матеріалів педагогами та батьками дітей дошкільного віку.

Запорука результативності нашого дослідження полягає в партнерстві та високому рівні зацікавленості вихователів до використання етимологічних казок в освітній взаємодії з дітьми.

Одним з критеріїв успішності впровадження методичного інструментарію складання етимологічних казок є вміння добирати засоби та грамотно реалізувати їх у взаємодії з дітьми. Підсумковим критерієм є підвищення рівня розуміння та вміння складання й використання етимологічних казок в освітній взаємодії.

Процес підготовки методичного інструментарію складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп, нами був розділений на три етапи: аналітико-дослідницький, конструктивно-творчий та практико-апробаційний.

Першим етапом підготовки є аналітико-дослідницький, під час якого йшло визначення мети та цілей створення етимологічних казок, планування структури інструментарію (формулювання ключових освітніх завдань і тем для таких казок) й визначення бажаних результатів.

Аналітико-дослідницькому етапу методичного інструментарію (авторського сайту) відповідає розроблена рубрика «Тематична бібліотека» в якій ми розмістили понятійний апарат нашого інструментарію, а саме:

- Чому сприяє розроблений методичний інструментарій
- Словниковий запас: що це і як працює?

- Статті науковців дотичні висвітлених темі
- Що таке етимологія?

Завдяки представленій рубриці авторського сайту як педагоги, так і батьки (або особи які їх замінюють) зможуть детальніше поринути у проблематику словника дітей та словотворення. (Рис. 3.1)

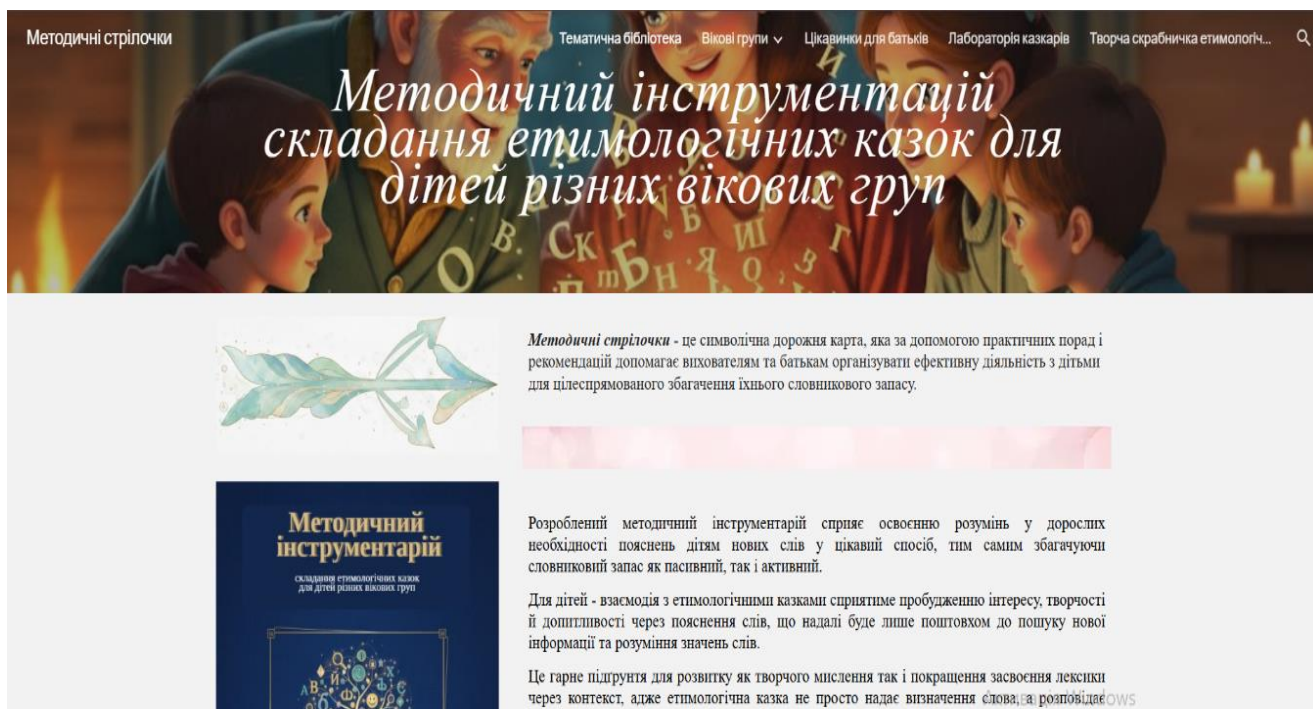

Рис. 3.1. Рубрика «Тематична бібліотека»

Мета конструктивно-творчого етапу – розробка змісту етимологічних казок, підбірка слів для кожної вікової групи з посильним етимологічним навантаженням, побудова сюжету казок враховуючи вікові особливості дітей з метою безпосередньо збагачення словникового запасу. Виготовлення/пошук завдань та ілюстрацій для взаємодії з казкою.

Реалізація цього етапу представлена в рубриках:

- «Вікові групи» – у рубриці розміщено безпосередньо слова які доцільно використовувати для пояснення дітям їх етимології, а також підібрано візуальні зображення, відеоматеріали, сторітейлінги від дорослих, тематичні рольові етюди, а також саме етимологічні казки до цих слів; (Рис. 3.2)

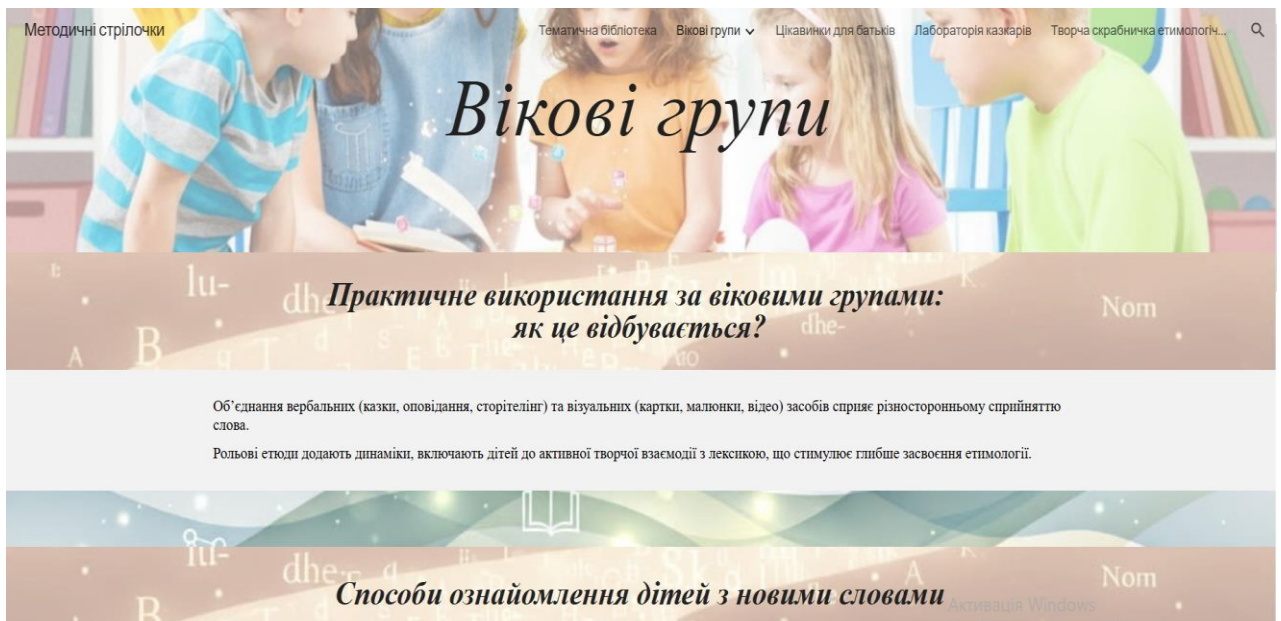

Рис. 3.2. Рубрика «Вікові групи»

○ «Молодий вік» (Рис. 3.3) та «Старший вік» (Рис. 3.4) — в цих рубриках відвідувачів сайту з методичним інструментарієм чекатимуть орієнтири використання етимологічних казок у взаємодії з художніми творами. А саме тут представлені художні твори (які відповідають віку дітей за програмою «Дитина») та слова з них які незнайомі або нові для дітей і ми можемо їх пояснити за допомогою певного алгоритму починаючи від візуального пояснення поступово переходячи саме до складання етимологічної казки яка в кінцевому результаті буде в змозі пояснити дошкільникам походження «чудернацьких» слів.

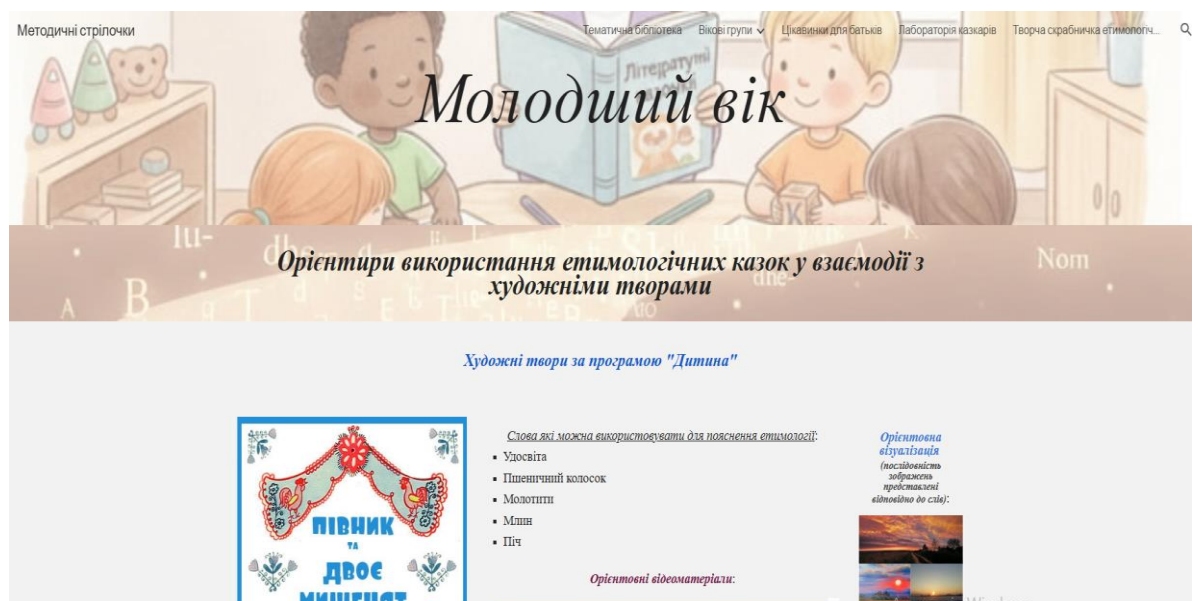

Рис. 3.3. Рубрика «Молодий вік»

Рис. 3.4. Рубрика «Старший вік»

Також в межах цього етапу була розроблена рубрика «*Цікавинки для батьків*» в якій батьки мають змогу ознайомитись з орієнтовним переліком літератури за освітньою програмою «Дитина» для молодшого та старшого дошкільного віку. А також на батьків тут чекає підтема про те як діти молодшого та старшого віку пояснюють дорослим слова, які вони «створили» або самі вирішили називати щось по своєму, наприклад для дорослого річка є звичайною річкою, а дитина молодшого віку буде називати її «Хлюпавка» тобто річка в якій вода завжди хлюпається та весело шумить, а також й інші слова є представленими на сайті. (Рис. 3.5)

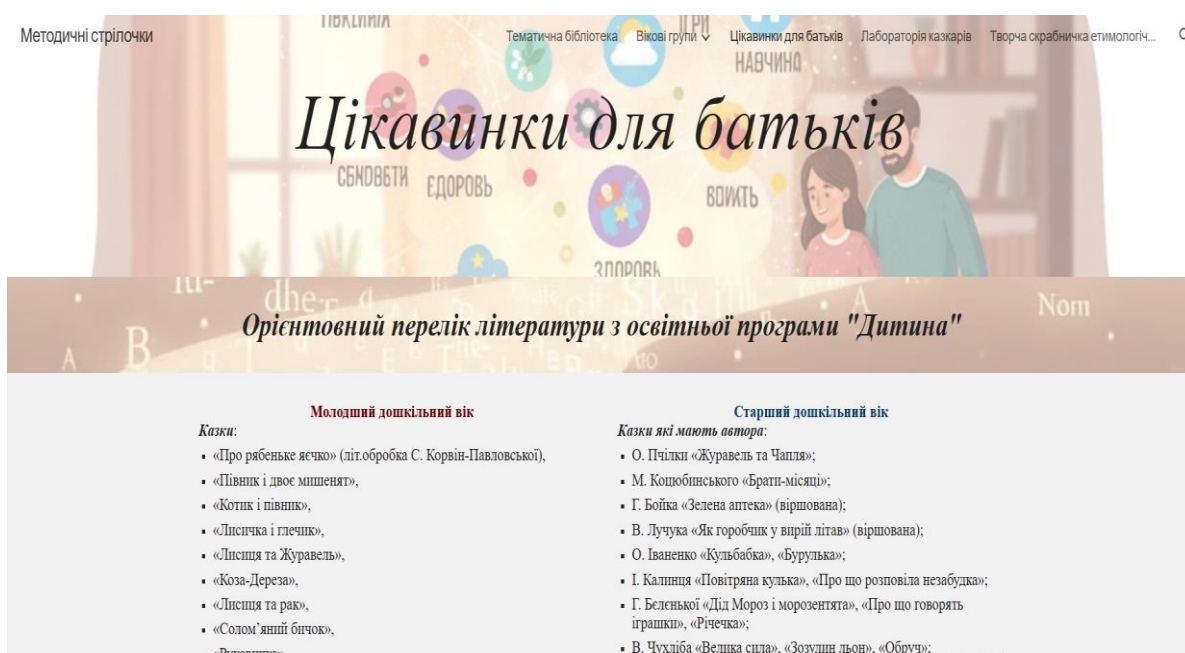

Рис. 3.5. Рубрика «Цікавинки для батьків»

Не менш важливою є рубрика «*Лабораторія казкарів*» в якій як педагоги, так і батьки зможуть знайти структуру й побудову етимологічної казки, а також зачини, фінали, образні вислови та композиційні елементи казок які стануть у нагоді при створенні власних етимологічних казок разом або ж для дітей дошкільного віку. (Рис. 3.6)

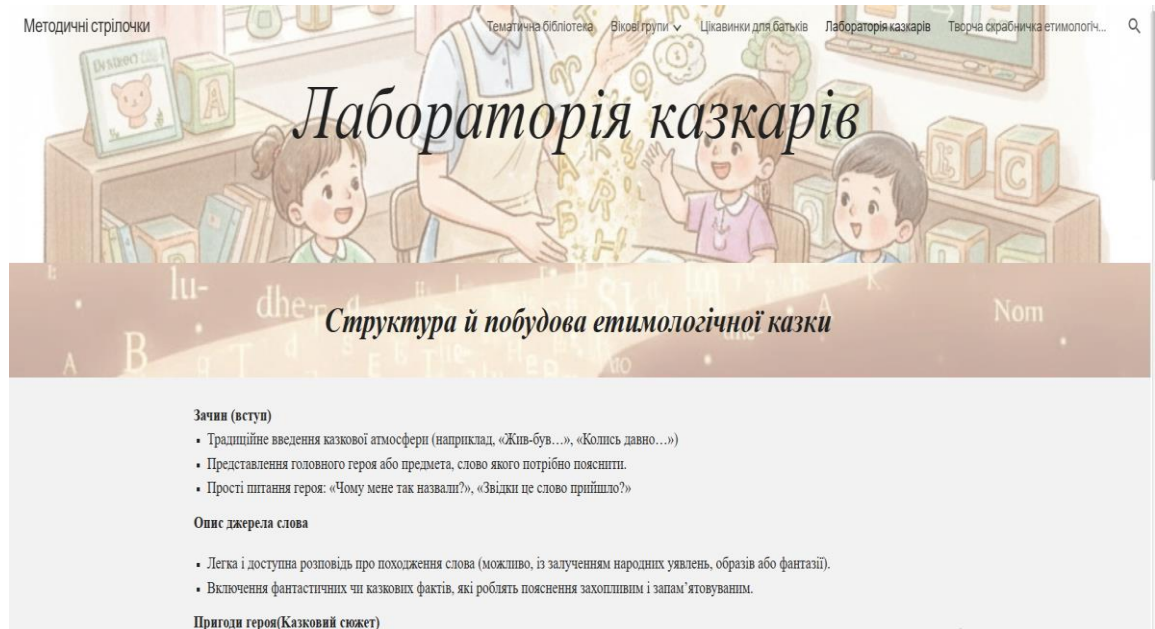

Рис. 3.6. Рубрика «Лабораторія казкарів»

Для ознайомлення та кращого розуміння структурного вигляду етимологічної казки або для використання у взаємодії з дітьми, дорослі також можуть звернутись до рубрики «*Творча скарбничка етимологічних казок*» де зібрані орієнтири етимологічних казок з навчально-методичного посібника Інни Кондратець (студентські та педагогічні етимологічні казки), а також представлені авторські казки студентів Київського столичного університету імені Бориса Грінченка за участі в Грінченківській декаді на слова зі «словника Грінченка». (Рис. 3.7)

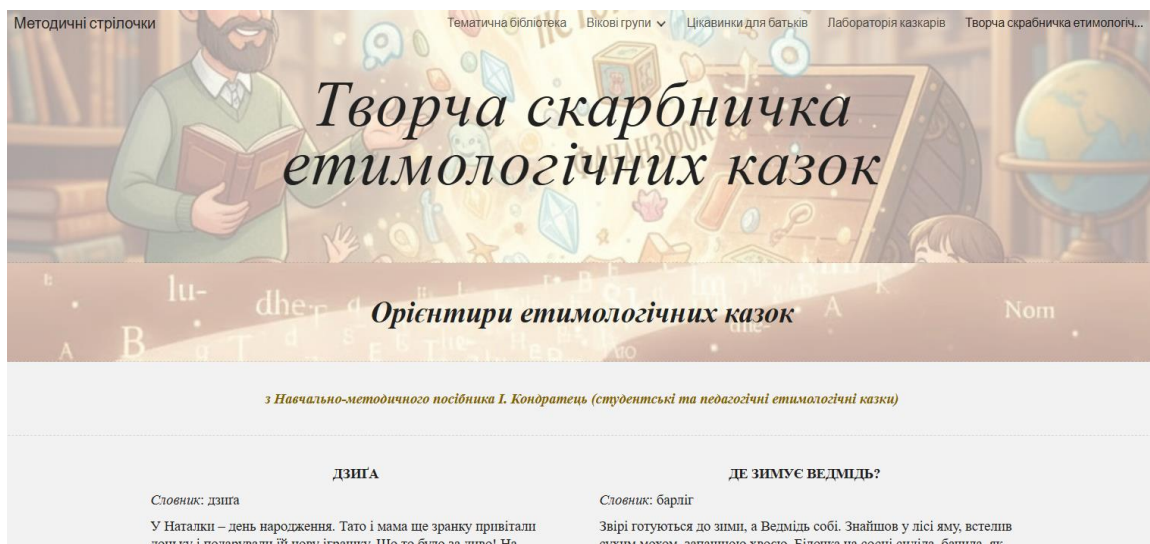
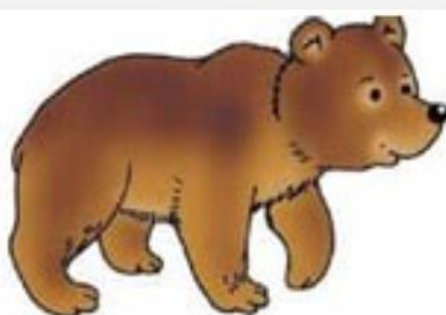

Рис. 3.7. Рубрика «Творча скарбничка етимологічних казок»

Завершальним у процесі підготовки методичного інструментарію є практико-апробаційний етап під час якого відбувалось саме впровадження та перевірка ефективності інструментарію на практиці. Збір зворотного зв'язку від педагогів, батьків та дітей, внесення удосконалень. Оформлення методичного інструментарію складання етимологічних казок у готовій методичній формі для подальшого використання в освітній взаємодії.

Приклади етимологічних казок:

ЛЕБІДЬ: ЛІД ТА БІЛИЙ	ДЕ ЗИМУЄ ВЕДМІДЬ?
Словник: лебідь (до казки Миколи Трублаїні «Про дівчинку Наталочку і сріблясту рибку») Давним-давно в селі жив чоловік з дружиною. На зимові канікули до нього приїхали внуки. Старший онук страшенно полюбляв рибуловлю і попросив дідуся піти з ним на ставок. Дідусь, звісно ж, погодився. От зібралися вони рано-вранці, одягли кожухи та чоботи по коліна, щоб не намочити ноги, та почимчикували. Прийшли вони, на воді ще плавав лід. Та й розкладаються: дістали свої вудочки, закинули і сидять чекають. Аж раптом, де не візьмись, пливе білий птах, як велика хмара. Він такий легкий і повітряний, що здається, ніби його не торкається вода. І каже онук: - Дідусю, що ж це за птах такий? - Не знаю, онучок, ще не зустрічав такого тут раніше. - Назвемо його разом його? Може, ти щось запропонуєш? Можливо, лебедем? - А чому саме "лебедем"? - Ну дивись, навколо нього плавають шматочки льоду, і він білосніжний, наче хмаринка. Тому і виходить від слова: лід та білий. - Чудово, дідусю, я в захваті від краси лебедя. Хочу приходити щодня, щоб милуватися, як він плаває в озері (Вікторія Гулак)	Словник: барліг Звірі готуються до зими, а Ведмідь собі. Знайшов у лісі яму, встелив сухим мохом, запашною хвоєю. Білочка на сосні сиділа, бачила, як ведмідь старався. - Такий гарний у тебе, Ведмедю, будиночок. Як він називається? - питає Білочка. - Не знаю, - розгубився Ведмідь. - Як це ти не знаєш? Я ховаюсь у дуплі. Лисичка, Вовк живуть у норах. Але ось став падати сніг. - Пора мені лягати спати, - сказав ведмідь. Солодко позіхнув і ліг. - Як же твій будиночок називається? Що я скажу звірятам? Ми так до весни не дізнаємось, - допитується Білочка. Ведмідь висунув носа. Падав холодний сніг. - Бр-р-р. Ліг - сонно промовив Ведмідь. - Барліг? Яка цікава назва. То ти спиш у барлозі? Добре, я всім розповім, що Ведмідь зимує в барлозі. А Ведмідь спав і повторював уві сні: «барліг, барліг» (Тетяна Зінчук)
	

"Срібнопад"

Словник: Срібнопад

Жила собі маленька краплинка дощу. Вона була не проста - дуже блискуча, наче зроблена з маленьких срібних зірочок. Коли надворі тихенько падав теплий дощик, краплинка танцювала у повітрі і відбивала сонячні промінчики. Люди почали називати цей дощик Срібнопад, бо він ніби сипав з неба справжнє срібло. І хоч це лише назва, вона розповідає нам про красу і чарівність природи, яка прикрашає світ блиском срібла навіть у дрібних краплях дощу.

"Ластівка"

Словник: Ластівка

У далекому чарівному лісі жила маленька швидка пташка з гострими крильцями - її звали **Ластівка**. Вона вмila літати як вітер, стрімко-круто, немов танцювала в повітрі. Була легенька, як вітерець, і мала гострі крила, що блищали на сонці. Люди довго дивилися на неї і думали: "Чому її називали саме Ластівка?" Колись дуже давно це слово означало того, хто швидко літає. Кожної весни ця пташка повертається до нас, приносячи нову радість і тепло, наче маленьке послання літа. Ось так вона отримала своє гарне ім'я - бо вона справжня художниця неба, що дарує весну і радість усім навколо.

"Рожа"

Словник: Рожа (рослина)

Колись у чарівному саду жила висока і граціозна квітка на ім'я **Рожа**. Вона не була звичайною трояндою, а мала довге стебло і широкі яскраві пелюстки, які нагадували тепле рум'яне обличчя. Давним-давно слово рожа означало "обличчя", бо пелюстки квітки виглядали немов усмінене обличчя, що радіє сонячним дням. Тому люди називали її саме так - Рожа - щоб пам'ятати про красу і тепло, що квітка дарує всім довкола.

"Зорепад"

Словник: Зорепад

Одного разу вночі, коли небо було дуже темним і чистим, на ньому почали падати маленькі яскраві вогники - це був справжній **зорепад**. Діти дивилися вгору і захоплено питали дорослих: "Що це за диво?" Виявилось, що це називають зорепадом, бо ніби зорі сиплються з неба, немов маленькі вогники-зірочки, що плывуть по повітрю. Давнє слово складається з двох частин: "зоря" - це світло на небі, а "пад" - це падіння. От і виходить, що зорепад - це падіння зірок, яке ми можемо побачити тільки вночі.

ДЕ НАРОДИВСЯ ПШЕНИЧНИЙ КОЛОСОК?

Словник: пшениця, колосок

Жило собі в полі Маленьке Зернятко. Лежало воно в мішку й тихенько мріяло: «От би мені вирости й побачити світ!» Почула це Мати-Хлібниця й сказала: «Ти не просто зернятко, ти – пшениця. Тебе люди в землю сіють, щоб хліб виростав».

Посіяв селянин зернятко в м'яку землю. Зернятко спершу злякалося темряви, а потім відчувло теплий промінь сонця й ковток дощу. Потяглося вгору – і стало тоненьким зеленим стебельцем. «О, то це я пшениця?» – зраділо воно.

Минув час. На самому верхечку стебельця з'явилися дрібні зернинки, сховавшись одна біля одної, мов діти під ковдрою. Сонце гріло, вітер гойдав стебельце, і воно стало важчим, золотавим. «Хто ж я тепер?» – замислилося стебельце.

Пробігла полем Мишка, глянула вгору: «Який гарний у тебе колос! Повний, важкий». – «Колос?» – перепитало стебельце. – «Так, колос, бо всі зернятка зібралися в одну компанію, у цупкий клубочок на верхівці стебла», – пояснила Мишка.

Підійшов Хлібороб, доторкнувся до стебла й задоволено мовив: «Оце справжній пшеничний колосок! Із таких колосків виросте білий хліб для людей».

З того часу стебельце вже не називало себе просто зернятком. Воно пишалося новим іменем і шепотіло на вітрі разом з іншими: «Ми – пшеничні колоски, з нас виростає хліб!» (Уткіна Вікторія)

ТЕПЛА ПІЧ

Словник: піч

Дуже давно в одному селі люди мерзли зимку. Хати були холодні, дим від багаття йшов просто в середину кімнати й щипав очі. Тоді Мудрий Майстер вирішив збудувати у хаті особливе вогняне житло.

Він виклав у кутку хати з цегли товсті стіни, зробив усередині порожнє черево для вогню й довгий димар, який вивів дим над дахом. «Ось тут вогонь буде жити, гріти людей і готувати їжу», – сказав Майстер. Запалив він у тому череві вогонь – і хата відразу стала затишною.

Діти торкнулися теплої стіни й здивувалися: «Пече! Пече!» – бо гаряча поверхня гріла їм руки. Вогонь усередині також жартував: «Я вас трохи печу, щоб вам не було зимно». І люди стали казати: «Ходімо до тієї стіни, що пече – до печі». Так звук «печ-», від слова «пекти», оселився в назві нового вогняного дому.

Відтоді всі знали: у печі можна й хліб спекти, й борщ зварити, й висушити вологі рукавиці. Вона тихенько потріскувала дровами, муркотіла теплом і раділа, коли діти вмошувалися на припічку. Бо там, де пекти, зігрівати й годувати – там і живе тепла добра Піч. (Уткіна Вікторія)

Розроблений методичний інструментарій сприяє освоєнню розуміння у дорослих необхідності пояснень дітям нових слів у цікавий спосіб для них, тим самим збагачуючи словниковий запас як пасивний, так і активний. Для дітей в свою чергу – взаємодія з етимологічними казками сприятиме пробудженню інтересу та допитливості через пояснення слів, що надалі буде лише поштовхом до пошуку нових знань і розуміння значень слів. Це гарне підґрунтя для розвитку як творчого мислення, так і покращення засвоєння лексики через контекст, адже етимологічна казка не просто надає визначення слова, а розповідає історію формуючи асоціації та образи, що допоможе глибше поринути у смислове навантаження лексеми.

4. КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ БЛОК

Результати експериментального етапу дослідження

На завершальному етапі дослідження ми проводили вивчення ефективності розробленого сайту з методичним інструментарієм складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп. Для виявлення динаміки змін було проведено контрольні зрізи з визначення розвитку сформованості базового словникового запасу, розуміння та рівнів активного використання нових слів, а також мовленнєвої гнучкості дітей. Результат контрольного етапу показав підвищення показників визначених компонентів відносно проведеного опитування вихователів та батьків на констатувальному етапі.

За даними (Рис. 4.1), на контрольному етапі спостерігаються позитивно високі результати змін.

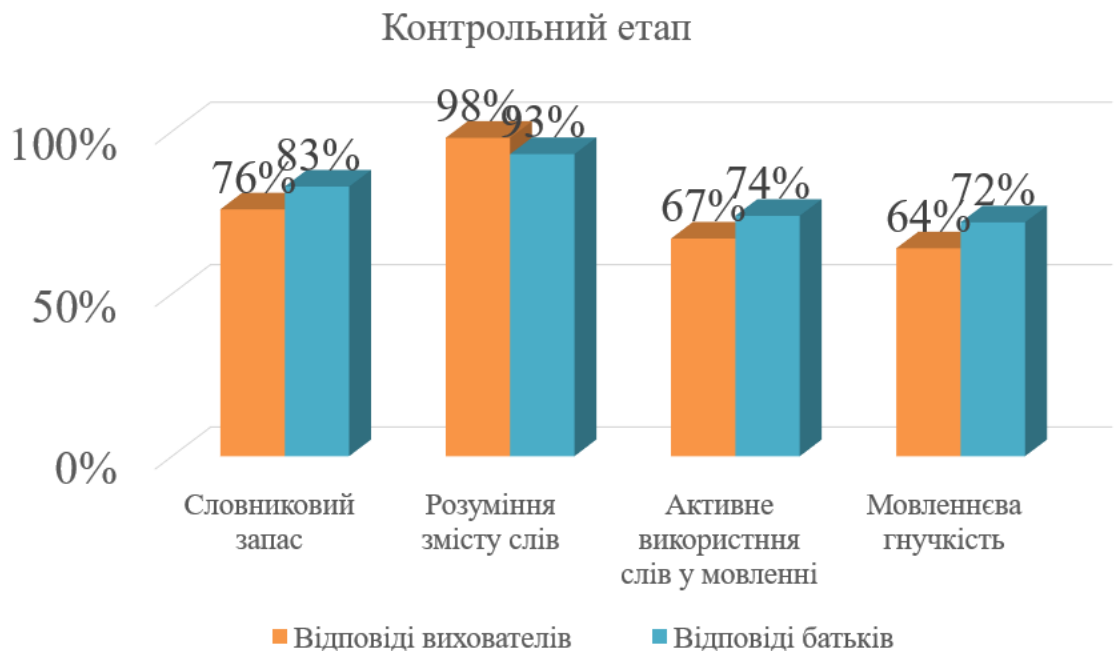

Рис. 4.1. Результати контрольного етапу (зрізу) дослідження за розробленими компонентами

Визначення динаміки рівня сформованості словникового запасу у дітей різних вікових груп було проведено за допомогою таких же завдань для експрес-оцінювання наскрізних навичок, які ми використовували під час констатувального етапу експерименту.

На цьому етапі дослідження відзначаємо зростання мовленнєвої гнучкості, словникового запасу, розуміння змісту слів та активне їх використання.

Хочемо зазначити, що в результаті впровадження нашого продукту ми отримали позитивну динаміку щодо кожного з компонентів здійснення активізації словника дітей різних вікових груп.

За середніми арифметичними відповідями вихователів та батьків словниковий запас дітей різних вікових груп зріс до 80%, до початку дослідження словниковий запас дітей сягав 55%, тобто словник збільшився на 25%. Таку ж позитивну динаміку можемо спостерігати й за трьома іншими компонентами. Розуміння змісту дітьми слів на контрольному етапі зросло на 15,5%, активне використання слів у мовленні відповідно також змінилось з 53% на 71%, тобто збільшилось на 18%. Мовленнєва гнучкість в дітей різних вікових груп також змінилась, діти почали на 21,5% краще доносити до слухача зміст сказаного, а також мовлення стало більш живим, цікавим та емоційним.

Загальні результати розвитку словника дітей різних вікових груп (зокрема молодшого та старшого віку) на констатувальному та контрольному зрізі подано на Рис. 4.2

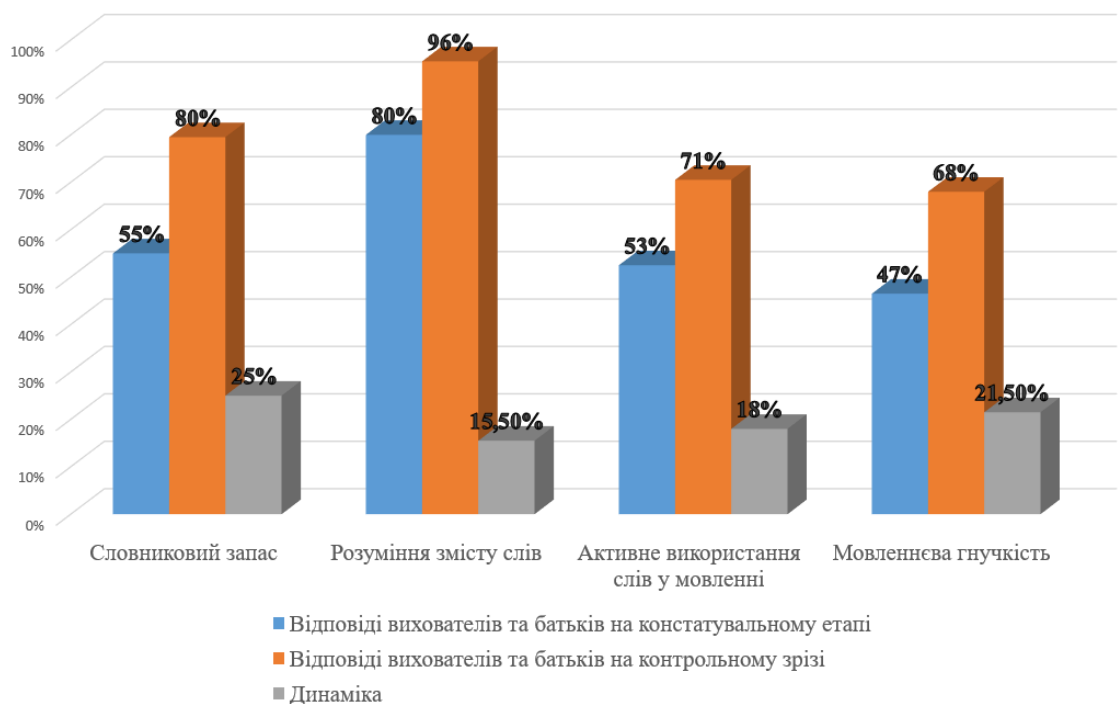

Рис. 4.2. Узагальнені результати констатувального та контрольного етапу дослідження

З дітьми молодшого та старшого дошкільного віку за допомогою впровадження в освітню діяльність розробленого сайту «Методичний інструментарій складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп» вдалось досягти значних позитивних зрушень. На початку дослідження діти

не проявляли належної уваги до походження та значення слів, збільшого був розвинений пасивний словник, а вже на завершальному етапі діти почали більш активно проявляти інтерес до нових та незнайомих слів запитуючи про значення та походження слів, й охоче «переносили» слова з пасивного в активний словник.

Отже, ми можемо стверджувати, що використання нашого методичного інструментарію, етимології та етимологічних казок безпосередньо, сприяло створенню комфортних умов для збагачення словникового запасу дітей різних вікових груп. Сприятливе середовище, вмотивованість та висока обізнаність як вихователів, так і активна взаємодія з батьками посприяли підвищенню бажання дізнаватись нові слова та запам'ятовувати не лише їх, а й їхнє значення або ж походження, й тим самим створилась невимушена атмосфера під час освітнього процесу для компетентного збагачення словникового запасу.

ВИСНОВКИ

Підсумок досягнутих результатів теоретичної та практичної складової дослідження проблеми збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку за допомогою етимологічних казок, дає змогу нам зробити наступні висновки:

1. Проаналізована науково-методична література з визначеної проблеми підтвердила важливість та актуальність обраної теми для збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку. Здійснений аналіз досліджень науковців дав змогу узагальнити трактування дефініцій дослідження:

- «Словниковий запас дитини» - це набір слів, яким дитина володіє у своєму мовленні; словниковий запас зростає з віком і слугує практичним та фундаментальним інструментом при спілкуванні й отриманні нової інформації.
- «Етимологія» - це розділ мовознавства, який вивчає походження й еволюцію слів; пояснення значення слова за допомогою зіставлення зі спорідненими словами.
- «Структура казки» - це стала будова казки, яка складається з трьох складників: зачину, основної частини та фіналу і використовує відповідні слова й композиційні елементи.
- «Етимологічна казка» - це літературний жанр, що пояснює походження слів, назв або явищ через художні оповіді, які мають пізнавальне, виховне й мовне значення.

Зазначимо, що в процесі наукових розвідок по науковим дослідженням нашої проблеми ми виявили різні підходи до тлумачень дефініцій, що в свою чергу дозволило прослідкувати напрацювання науковців аби визначити необхідність розвитку словникового запасу дошкільників.

Проаналізувавши сучасні підходи ми визначили, що ефективність методик та прийомів вдосконалення словникового запасу дітей є недостатньо вивченими, й причиною цього є недостатня підготовка вихователів до лексичної взаємодії та використання етимологічних казок в закладах дошкільної освіти.

2. Сформульовані та схарактеризовані компоненти (мотиваційно-емоційний, когнітивний, поведінковий), критерії оцінювання та показники активізації словника:

- *Молодший дошкільний вік:*
 - обсяг вивчених та кількість спонтанно вжитих слів
 - рівень розуміння простих слів
 - вміння правильно вживати слова у простих реченнях та відтворення почутого матеріалу
 - сприйняття й повторення нових слів
- *Старший дошкільний вік:*
 - обсяг та різноманітність активного словника, чіткість і логічність висловлювань
 - здатність використовувати синоніми/антоніми та виконання завдань з класифікації, опису, аргументації
 - вміння узагальнювати, порівнювати поняття й адекватність вибору слів у різних комунікативних ситуаціях
 - рівень розвитку зв'язного мовлення

Описано рівні здійснення активізації словника дітей різних вікових груп (молодшого та старшого віку): високий, середній, низький.

Також підібрані завдання для експресоцінювання рівнів наскрізних навичок дитини за посібником О. Байєр для старшого дошкільного віку та за аналогією до цих завдань були розроблені завдання для молодшого дошкільного віку. Розроблено авторські опитувальники для вихователів та батьків (та осіб які замінюють їх) задля збору інформації про активність словникового запасу.

3. Розроблено «Методичний інструментарій складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп» у вигляді сайту, який містить: понятійний апарат відповідний до теми інструментарію, розроблений зміст етимологічних казок, підбрані слова для кожної вікової групи з посильним етимологічним навантаженням відповідно до програми «Дитина» та художніх творів з неї, розроблена побудова сюжету казок з метою безпосередньо збагачення словникового запасу, виготовлення/пошук завдань та ілюстрацій для взаємодії з казкою.

Проведено контрольний зріз після впровадження матеріалу сайту в озвітню діяльність з дітьми. Дані експериментального дослідження демонструють підвищення словникового запасу дітей (було - 55%, стало -

80%) та їх зацікавленості до нових/незнайомих для них слів. Розуміння змісту слів зросло на 15,5%, а активне використання слів у мовленні зросло на 18%. Використання авторського сайту з методичним інструментарієм складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп та результати позитивної динаміки змін на констатувальному та контрольному зрізі, свідчить про результативність запропонованого методичного інструментарію для збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку.

Збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку за допомогою етимологічних казок є непростим та багатоаспектним процесом, що потребує системного підходу, це актуалізує потребу подальших досліджень, які б дозволили детальніше дослідити тему обраної проблеми з різних позицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Joldasbaeva A. Enriching the vocabulary of preschool children through didactic games. American Journal of Pedagogical and Educational Research.. Volume 8. С. 86–89. ISSN(E) 2832-9791.
2. Merritt Donna. D. Vocabulary Instruction Through Stories and Expansion. SERC. 2012. URL: <https://ctserc.org/component/k2/item/131-vocabulary-instruction-through-stories-and-expansion> (дата звернення: 11.05.2025)
3. Байєр О., Гавриш Н., Піроженко Т. Здійснюємо моніторинг освітніх досягнень дитини старшого дошкільного віку : посібник для педагогів та батьків / ред.: Г. Мозирко, В. Третяк, О. Філоненко ; ЮНІСЕФ, ВГО «АПДО». 2024. 107–113 с.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
5. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник. За ред. Богуш А. М.. К.: Вища шк., 2007. 542 с.: іл.
6. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Саприкіна О. В. Теорія та методика розвитку мовлення дітей раннього віку: підручник. Київ : Слово, 2015. 407 с.
7. Богуш А. М., Лисенко Н. В., Українське народознавство в дошкільному закладі : Навч. посібник. К. : Вища школа, 2002. 420 с.
8. Богуш А. М., Піроженко Т. О., Трифонова О. С., Степанова Т. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.; рецензент: 4-те, доопрацьоване, доповнене. Харків : Ранок, 2013. 192 с. (Сучасна дошкільна освіта).
9. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний комплект: посібник та предметні картинки. 2-е видання. Київ : Генеза, 2014. 160 с. (Настільна книжка вихователя).
10. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр «Академія», 2001. 368 с. (Альма-матер) URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kocherhan_Mykhailo/Vstup_do_movoznavsta.pdf?PHPSESSID=kfib8dfd2638fj92bqul949i41 (дата звернення: 25.03.2025)

11. Державний стандарт дошкільної освіти: нова редакція: затверджено наказом Міністерства освіти та науки України № 33 від 12.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 28.11.2024)
12. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років/ наук. кер. проекту В.О. Огневюк: авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленька; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
13. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навчальний посібник; рецензент: Кузьменко В. У., Осьмак Л. П. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 392 с. Бібліогр.: с.384-391.
14. Заліток Л. М. В. О. Сухомлинський про роль казки у вихованні та навчанні дітей з особливими потребами. Збірник «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами». 2012. URL: <https://surli.cc/owbjkp> (дата звернення: 26.02.2025)
15. Іщенко Л. В., Навчання дітей дошкільного віку рідної мови : навчальний посібник / уклад. Умань : ПП «Жовтий», 2013. 138 с.
16. «Кімната казки». «Серце віддаю дітям» / В. Сухомлинський. URL: <https://lnk.ua/aVp9nXgND> (дата звернення: 30.07.2025))
17. Коваленко О. М., Єпіфанова-Кожевнікова Т. В. Слово до слова - звучить рідна мова. Середній вік. Харків: Ранок, 2017. 160 с. + 16 карток демонстраційний матеріал. (Сучасна дошкільна освіта).
18. Коваленко О. М., Єпіфанова-Кожевнікова Т. В. Слово до слова - звучить рідна мова. Старший вік. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. До всіх чинних програм. Харків: Ранок, 2017. 208 с. + 16 карток демонстраційний матеріал. (Сучасна дошкільна освіта).
19. Коваленко О. М., Єпіфанова-Кожевнікова Т. В.. Слово до слова - звучить рідна мова. Молодший вік. Харків: Ранок, 2017. 144 с. + 16 карток демонстраційний матеріал. (Сучасна дошкільна освіта).
20. Коломієць В., Лукінова Т., Ткаченко О. та ін. Етимологічний словник української мови : у 6 т. НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, 2006. Т. 5 : Р–Т. 705 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0007835> (дата звернення: 16.12.2024).
21. Кондратець І. В. Дитина і книжка: новий формат взаємодії. *Дошкільне виховання*. 2022. №. 1. С. 6-10
22. Кондратець І. В. Читання з продовженням, або “Філософські години” з дітьми. *Дошкільне виховання*. 2022. №. 1. С. 11.
23. Кондратець, Інна Вікторівна (2025) *Педагогічний супровід дитячого слововідкриття в умовах тотального білінгвізму українського суспільства* Педагогічний альманах (58). с. 29-35. ISSN 2616-5597

24. Кондратюк С. Г. Шляхи використання літератури напрямку нон-фікшн у закладах дошкільної освіти: інтегрований підхід. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2019. вип. 1. С. 249–259. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28315/3/Kondratiuk_2019.pdf. (дата звернення: 14.11.2025)
25. Кононко О. Л. Орієнтир сьогодення – компетентна особистість. Дошкільне виховання. 2005, № 7. С. 7-11.
26. Корюковська Л. Психотерапевтичні авторські казки для роботи з дітьми дошкільного віку. Психолог дошкілля. Київ: Шкільний світ, 2016. № 1. С. 36-43.
27. Кочерган М. П. Короткий термінологічний словник - 1, Загальне мовознавство. Літературне Місто. Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс.. URL: <https://litmisto.org.ua/?p=15230> (дата звернення: 16.11.2024)
28. Кролієць Ю. Розвиток мовленнєвих мотивів побудови розповідей у дітей дошкільного віку. «*Scientia et societas*»/«*Наука і суспільство*». 2023. Volume 3/Т. 3. С. 154-165.
29. Кулакевич Т. О. Логопедичні ігри та вправи для збагачення словникового запасу дитини. КУ «Рокитнівський ІРЦ». URL: <https://rokutne-irc.webnode.com.ua/logoped-tetyana-kulakevich/> (дата звернення: 09.12.2024).
30. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. К.: Знання-Прес, 2001. 591 с.
31. Лежибокова Я. В. Лінгвокультурні смисли образу ВОГОНЬ: історико-етимологічний аспект. Тези доповідей VII Регіональної студентської наукової конференції, Харків, Україна, 15 квіт. 2014 / МОН України, ХНУ ім. В. Н. Каразіна; Філологічний факультет. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/33bc8144-4170-4adb-b60d-09a6876a53a3/content> (дата звернення: 22.01.2025)
32. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля: у 3 ч. : навчальний посібник. Ч. 2. Міністерство освіти і науки України. Київ: СЛОВО, 2010. 356 с.
33. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина»: відповідно до Базового компонента дошкільної освіти / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка; редактор: Г. В. Беленька, О. А. Половіна, І. В. Кондратець. Київ : АКМЕ ГРУП, 2021. 568 с.
34. Науменко М., Бабич В. Роль ейдетики у вивченні поетичних творів дітьми дошкільного віку. «Особистість, сім'я і суспільство: питання

- педагогіки та психології»: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 22-23 листоп. 2019 / Громадська організація «Львівська педагогічна спільнота». Львів, 2019. Ч. 2. С. 119-122. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30478/1/pedagogyLviv_%D0%BD%D0%BE%D1%8F%D0%B1%D1%80%D1%8C_2019_%D0%A7.2.pdf. (дата звернення: 14.11.2025)
35. Ніколаєнко, В. М. Народознавство в дошкільному навчальному закладі: методичні вказівки. Харків: Основа, 2010. 207 с. (ДНЗ.Вихователю).
36. Омері І., Міщенко А., Шолох Д., Шолох К. (2016-2017). Особливості мотивації навчання дітей дошкільного віку. Вісник психології і педагогіки. № 18. С. 4.
37. Паламар С. П., Наumenко М. С. Сторітелінг у професійній підготовці майбутніх педагогів: сучасні інструменти. Open educational e-environment of modern University. 2019. вип. 7. С. 48–55. ISSN 2414-0325. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30042/1/S_Palamar_M_Naumenko_Open%20educational%20e-environment%20of%20modern%20University_7.pdf. (дата звернення: 15.11.2025)
38. Паламар С., Гевель С. Сучасна пізнавальна література як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників. «Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології»: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 22-23 листоп. 2019 / Громадська організація «Львівська педагогічна спільнота». Львів, 2019. С. 126-130. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30478/1/pedagogyLviv_%D0%BD%D0%BE%D1%8F%D0%B1%D1%80%D1%8C_2019_%D0%A7.2.pdf. (дата звернення: 15.11.2025)
39. Пампура С. Ю. Етимологізація запозичень у різноструктурних мовах: лінгвістично-історіографічний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Міністерство освіти і науки України ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2015. 208 с. URL: <https://surli.cc/engqem> (дата звернення: 27.02.2025)
40. Піроженко Т. О. Психологія комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини : Автореф. дис... д-ра психол. наук. Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 2004. 40 с
41. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те видання, перероблене. К.: ВЦ «Академія», 2018. 408 с.

42. «Про затвердження Примірного статуту дошкільного навчального закладу»: Наказ МОН України від 24.04.2003 № 257. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0257290-03#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
43. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII: редакція станом на 31.10.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 31.10.2025).
44. Рібцун Ю., Збагачуємо словниковий запас малят: батьківський всеобуч. Дошкільне виховання. 2019. № 2. С. 14-17.
45. Тур, Л. В. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільників. Харків: Основа, 2016. 160 с. : табл. (ДНЗ. Вихователю).
46. Хшанович К. О., Комаринська Ю. Як створити оригінальну казку: 5 цікавих методів ТРВЗ. Всеосвіта. 12.05.2020. URL: <https://vseosvita.ua/c/news/post/16738> (дата звернення: 19.02.2025)

ДОДАТКИ

Додаток А

Завдання для експресоцінювання наскрізних навичок дитини за освітнім напрямом «Мовлення дитини» (старший дошкільний вік)

Мовленнєва компетентність

Це здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їхню взаємозалежність і взаємозумовленість.

«Переказ»

Під час виконання завдання дитина демонструє не лише вміння творчо переказувати історію з опорою на ілюстративний ряд, а й уміння виявляти творчість та ініціативність.

Матеріали: чотири ілюстрації до казки «Троє поросят» (якщо дитина не знає цю казку можна їй прочитати її, або обрати іншу):

- поросята на галявині танцюють і співають, грають на сопілці. Листя з дерев опадає, на дереві червона горобина, під ним ростуть гриби;
- поросята будують свої будиночки із соломи, з гілок і лозинок, із каміння;
- двоє поросят чимдуж біжать лісом до своїх будиночків, за ними женеться вовк;
- у кам'яному будинку вовк падає у котел з окропом, поросята радіють, що врятувалися.

Завдання і запитання:

- Поглянь уважно на ілюстрації і назви казку, до якої вони намальовані.
- Пригадай імена трьох братів поросят.
- Чим тобі симпатичні поросята? Хто з поросят, на твою думку, вів себе по дорослому, відповідально?
- Розкажи, з чого починалася ця казкова історія. Чому раптом поросята стали будувати собі будиночки?
- Розкажи, як вони це робили.
- Розкажи, як двоє поросят ледь не потрапили в лапи до вовка.
- Як поросяткам вдалося прогнати вовка назавжди?
- Якби це було можливо, ким би у цій казці ти хотів(-ла) бути — одним із поросят чи вовком?
- Розкажи свій улюблений момент в казці від імені цього персонажа.

Почни так: «Одного разу я...».

Додаткове завдання: Намалюй найулюбленіший фрагмент цієї історії.

Варіанти правильних відповідей: імена поросят — Наф-Наф, Ніф-Ніф, Нуф-Нуф. Хатки будували із соломи, гілок і лозинок, із каміння.

«Складання історії»

Під час виконання завдання дитина демонструє не лише вміння складати історію за опорними словами, а й уміння виявляти творчість та ініціативність.

Матеріали: аркуш, на якому зображено мишеня, лимон, моркву, ложку, лисицю, кошик, м'яч, морозиво, мотоцикл, місток через річку, лисичку.

Завдання і запитання:

- Тобі подобаються книжки?
- Які книжки твої улюблені?
- Уяви, що письменник — це ти. Тобі потрібно скласти історію зі словами на літеру «м». Спочатку знайди картинки, назви яких починаються на «м» та обведи їх олівцем. Придумай історію з цими словами.

Додаткове завдання: намалюй три ілюстрації до початку, середини та закінчення історії, яку ти склав(-ла).

Варіанти правильної відповіді: слова на літеру «м»: мишеня, морква, м'яч, морозиво, мотоцикл, місток.

«Граматика»

Під час виконання завдання дитина демонструє не лише володіння граматичними вміннями, а й уміння виявляти творчість та ініціативність.

Матеріали: аркуш, на якому зображено кішку з кошеням, диван, лисичку, стілець, ялинки, їжак, ліжко, вовка.

Завдання і запитання:

- Як можна сказати про тебе — він чи вона?
- А про твою маму чи татуся?
- Обведи жовтим фломастером зображення, про які можна сказати «він», а червоним — зображення, про які можна сказати «вона».
- Знайди зображення предметів чи об'єктів зі спільними ознаками.
- Об'єднай зображення у дві групи, що до чого підходить.

Додаткове завдання: склади речення зі словом, що означає живу істоту.

Варіанти правильних відповідей:

- жовтим — диван, стілець, їжак, вовк; червоним — лисичка, ялинка, кішка;
- ліжко і диван схожі за призначенням; ялинка та їжак схожі за зовнішніми ознаками;
- одна група — меблі, друга група — живі істоти.

«Стріли й стрілки»

Під час виконання завдання дитина демонструє не лише володіння словниковим запасом (розуміння значення слів), а й уміння доводити свою думку й виявляти творчість та ініціативність.

Матеріали: аркуш, на якому зображено стрілу, будівельний кран, екскаватор зі стрілою і гаком, стрілки часнику, стрілки годинника, стрілку як дорожній знак.

Завдання і запитання: є слова, схожі за звучанням, наприклад стріла і стрілка. Поглянь на малюнки: де тут стрілки, а де стріли?

- а) обведи всі стрілки зеленим кольором;
- б) про що говорить стрілка як дорожній знак?
- в) про що говорить стрілка годинника?
- г) покажи картинку, на якій зображено частину луку?
- д) поясни, чому стріли важливі для будівництва? Яка, на твою думку, зі стріл чи стрілок є найважливішою для людей?
- ж) покажи, яка частина твого тіла могла б виконувати роль стрілки або стріли.

Додаткове завдання: склади речення про ту стрілку, яка важлива особисто для тебе.

Варіанти правильних відповідей:

- а) вказівна стрілка, стрілки часнику, стрілки годинника;
- б) вказує напрямок руху;
- в) у годинника дві стрілки — коротка і довга, які вказують години й хвилини;
- г) частина лука (зброї) чи арбалету;
- д) допомагають переносити великі вантажі;
- ж) палець і рука.

Комунікативна компетентність

Це здатність дитини до спілкування з однолітками й дорослими у різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію.

«Ситуації»

Під час виконання завдання дитина демонструє здатність спілкуватися з ровесниками і дорослими в різних ситуаціях, домовлятися, вміти відстоювати свою позицію, а також уміння керувати емоціями та приймати рішення.

Матеріали: картки, на яких зображено три ситуації:

- а) маленька дівчинка не може застібнути гудзики на сукні й прохально дивиться на старшу дівчинку;
- б) на дивані лежить хвора бабуся й тримається за живіт. Хлопчик тримає в руках телефон і набирає номер;
- в) розгублений хлопчик стоїть на розі вулиці, плаче й шукає поглядом когось.

Неподалік двірник замітає вулицю, поліцейський дивиться на рух транспорту.

Завдання і запитання:

- Що ти відчуваєш, коли не можеш сам(-а) вирішити якесь завдання? Як ти вчиняєш?
- Розглянь картинки, на яких зображено дітей, що опинились у складних ситуаціях.
 - а) розкажи, що відбувається на першій картинці. Якби ти був(-ла) на місці дитини, як би ти попросив(-ла) про допомогу? До кого б звернувся(-лась)?
 - б) Навіщо, на твою думку, хлопчик з другої картинки взяв телефон? Що він збирається робити? Кому б ти зателефонував(-ла), якби бабусі стало зле, а нікого з дорослих не було поряд? Як би ти сказав(-ла) про свою біду?
 - в) що трапилося на третій картинці? До кого варто звернутися хлопчику? Як би ти вчинив(-ла) на місці хлопчика? Що має знати кожна дитина на випадок, якщо загубиться?

Варіанти правильних відповідей:

- а) молодшій дитині потрібна допомога. Старша дитина може запропонувати їй допомогти або молодша попросить старшу застібнути їй гудзики;
- б) хлопчик взяв телефон, щоб зателефонувати у 103. Треба пояснити, що трапилося й назвати адресу;
- в) якщо загубився на вулиці, варто звернутися до людини у формі (двірника, поліцейського). Треба знати свою адресу і вміти назвати себе.

«Подай знак»

Під час виконання завдання дитина демонструє здатність спілкуватися з ровесниками й дорослими в різних ситуаціях, заявляти про свої наміри і бажання за допомогою жестів, а також уміти керувати емоціями.

Матеріали: чотири картки, на яких зображено ситуації:

- а) дитина в лісі;
- б) дитина на вулиці у місті, де багато людей;

в) дитина спить, а хтось говорить голосно;

г) дитина одна в полі.

Завдання і запитання: у житті трапляється всіяке. Іноді може бути так, що ти не можеш голосно кричати або кричати взагалі марно.

- Що, на твою думку, може відчувати дитина в такій ситуації?
- Які знаки і за допомогою чого ти подаватимеш, щоб тебе побачили й

почули:

а) якщо ти опинився в лісі один;

б) якщо ти залишився сам на вулиці серед натовпу людей;

в) якщо треба попросити когось говорити тихіше;

г) якщо ти опинився в полі.

Варіанти правильних відповідей:

а) стукати по дереву палицею, кричати, відгукуватися на чийсь голос;

б) підняти руки догори;

в) показати жестом «Тихо» (прикласти пальчика до губ), показати долоньками жест вниз;

г) надіти на палку яскраву тканину, яку б було видно здалека.

Художньо-мовленнєва компетентність

Це здатність відтворювати художньо-естетичні враження від сприйняття літературних і фольклорних творів засобами різних видів художньо-мовленнєвої діяльності, що засвідчує ціннісне ставлення дитини до художнього слова як культурного явища, друкованої чи електронної книги, достатній для художньої комунікації рівень літературної обізнаності.

«Слухаю. Уявляю. Малюю»

Під час виконання завдання дитина демонструє здатність до художньо-естетичного аналізу поезії, а також уміння виявляти творчість та ініціативність.

Матеріали: вірш Анатолія Камінчука «Береза розвивається».

Завдання і запитання:

- Послухай вірш та уяви те, про що в ньому йдеться:

Береза розвивається

Береза розвивається

У тихому гайку

Зозуля озивається:

— Ку-ку, ку-ку, ку-ку!

А сонце усміхається

В зеленому вінку.

Он зайчик умивається
На теплому пеньку.

- Про яку пору року цей вірш?
- Як ти розумієш вираз «Береза розвивається»?
- Які звуки ти чуєш на лісовій галявині? Чи відчуваєш ти тепло?
- Коли сонечко проглядає крізь листя, на що це схоже?

Додаткове завдання: ще раз послухай вірш і намалюй весняну березу в гаю.

Варіанти правильних відповідей: вірш про весну; береза розвивається — тобто листячко на ній росте; зозуля кує; сонечко наче в зеленому вінку.

Літературна вікторина

Під час виконання завдання дитина демонструє не лише літературну обізнаність, а й уміння керувати емоціями та розв'язувати проблемні завдання.

Матеріали: ілюстрації до казок «Колобок», «Вовк і семеро козенят», «Коза-дереза», «Колосок», «Солом'яний бичок».

Завдання: розумні люди читають багато книжок. Тобі також подобається читати? Отже, ти знаєш багато казок й інших літературних творів. Послухай уважно загадки й назви казкових персонажів і назви казок.

а) Ой, набридло на віконці
Все на сонечку сидіть.
Я візьму і покочуся,
Щоб побачити весь світ.

б) Підробив він голосок,
Став малим співати.
Здогадалися вони:
Вовк — не наша мати!

в) Вигнав дід козу із хати —
Та пішла вона блукати:
В зайця хатку відібрала.
Всі козу ту виганяли.
Рак козуню ущипнув,
Зайцю хатку повернув.

г) Колосок у дворі знайшов,
потім борошно змолот.
Напик смачних пиріжків.
Ледарів-мишей провів.

д) Пастись дуже він любив,
Звірив на смолу ловив.

Хоч був, як відомо,
зроблений з соломи.

Додаткове завдання: покажи жестами будь-кого з персонажів, щоб інші відгадали, з якої він казки.

Варіанти правильних відповідей:

- а) колобок з однойменної казки;
- б) вовк з казки «Вовк і семеро козенят»;
- в) коза з казки «Коза-дереза»;
- г) півник з казки «Колосок»;
- д) бичок з казки «Солом'яний бичок».

Завдання для експресоцінювання наскрізних навичок дитини за освітнім напрямом «Мовлення дитини» (молодший дошкільний вік)

Мовленнєва компетентність

Це здатність дитини висловлювати свої думки та почуття в простих мовленнєвих формах, використовуючи як слова, так і невербальні засоби. Властиве використання простих речень, правильної артикуляції, базового словникового запасу, а також розвиток соціально-комунікативних навичок.

Завдання «Показ слова»

Під час виконання завдання дитина демонструє уміння розпізнавати й називати предмети, описувати їхні ознаки та вживати у простих реченнях.

Матеріали: картки з зображеннями звичних предметів, тварин, фруктів.

Завдання й запитання:

- Покажи картку і назви, що на ній зображено.
- Розкажи, який колір, форма або інші ознаки в цього предмета.
- Склади коротке речення з цим словом.

Додаткове завдання: намалюй той предмет.

Завдання «Простий переказ»

Дитина вчиться послідовно й зрозуміло переказувати фрагмент історії за допомогою картинок.

Матеріали: три-чотири ілюстрації до короткої казки або пригоди (наприклад, «Котик і Півник»).

Запитання:

- Розглянь картинки, розкажи, що відбувається на кожній.
- Спробуй описати героїв і їхні дії.
- Що було спочатку, а що наприкінці?

Додаткове завдання: намалюй улюблений момент з історії.

Завдання «Хто і що робить?»

Вправи на розпізнавання дії і побудову простих речень.

Матеріали: картинки з зображеннями дій (наприклад, дитина грає, кіт спить).

Завдання й запитання:

- Назви, хто зображений.
- Опиши, що він робить.
- Склади просте речення з цими словами.

Завдання «Відтворення звуків і слів»

Повторення за педагогом віршів, пісеньок, простих фраз з правильним вимовленням і інтонацією.

Матеріали: короткі дитячі віршики або скоромовки.

Сонячний зайчик

Мета. Закріплювати вміння називати вказані дорослим іграшки.

Матеріал: дзеркало.

Попередня діяльність. Пускання сонячних зайчиків надворі та в приміщенні, ігри з ними.

Хід вправи

Дорослий пускає сонячного зайчика, читає вірш:

- Зайчик сонячний маленький

Зазирає до нас зраненька.

Стає по іграшках стрибати

І просив їх називати.

(Ю.Рібцун)

Завдання «Рух і жест»

Вправи на розпізнавання і відтворення жестів і міміки для розвитку невербального мовлення.

Матеріали: ілюстровані картки з різними емоціями і жестами (усмішка, плач, кивок, помах руки, плескати, ходити, скакати).

Запитання:

- Пограй у гру «Покажи слово без слів».
- Покажи, як ти висловлюєш радість, смуток, здивування мімікою.

**Анкета для батьків (та осіб що їх замінюють) щодо визначення
рівня сформованості словникового запасу дітей**

Покликання на анкету: <https://forms.gle/kZQPLoCR9U15qzdKA>

«Як я оцінюю словниковий запас своєї дитини»

Шановні батьки!

Прошу надати відповіді на питання анкети.

Анкета створена для збирання даних про те, як дитина використовує нові слова, чи проявляє інтерес до назв предметів і явищ, чи любить слухати і переказувати казки, та чи звертається за поясненнями до батьків.

Це допоможе виявити поточний рівень мовленнєвого розвитку і спрямувати подальшу взаємодію.

Вкажіть вік дитини

Як би Ви загалом оцінили мовленнєвий розвиток Вашої дитини?

- ☐ Мене загалом задовольняє мовленнєвий розвиток дитини - він/вона використовує слова відповідно до віку
- ☐ Я помічаю окремі моменти, над якими ще варто працювати та вдосконалювати навички
- ☐ Хотілося б отримати додаткову підтримку чи поради спеціаліста щодо мовлення дитини

Як часто Ваша дитина використовує нові слова, які вона почула?

- ☐ Завжди
- ☐ Часто
- ☐ Іноді
- ☐ Майже ніколи

Чи часто дитина цікавиться тим, як і чому щось так називається?

- ☐ Дуже часто
- ☐ Іноді
- ☐ Рідко
- ☐ Ніколи

Чи просить дитина пояснити значення незнайомих слів?

- ☐ Часто
- ☐ Іноді
- ☐ Рідко
- ☐ Ніколи

Як часто дитина описує побачені предмети чи ситуації своїми словами?

- ☐ Завжди
- ☐ Часто
- ☐ Рідко

Чи часто дитина використовує синоніми (наприклад, замість «великий» каже «велетенський»)?

- ☐ Часто
- ☐ Рідко
- ☐ Ніколи

Чи любить дитина слухати казки, вірші, оповідання?

- ☐ Дуже любить
- ☐ Любить
- ☐ Не дуже любить
- ☐ Не любить

Які нові слова останнім часом дитина почала активно використовувати?

Пропишіть які саме нові слова Ви помічали останнім часом (якщо не помічали то пропишіть «Не помічав/-ла»)

Дякую Вам за приділений час та відповіді на питання анкети!

**Анкета для вихователів щодо визначення рівня сформованості
словникового запасу дітей**

Покликання на анкету: <https://forms.gle/up3PLEvS1jmCA9neA>

«Як я оцінюю словниковий запас своїх вихованців»

Шановні вихователі!

Прошу надати відповіді на питання анкети.

Анкета допомагає збирати інформацію про активність словникового запасу дошкільнят, інтерес до нових слів, уміння переказувати казки, описувати ситуації та звертатися за роз'ясненнями незнайомих слів.

Це покращує моніторинг і планування взаємодії з дітьми

Вкажіть вікову групу в якій працюєте

***Загальна оцінка сформованості словникового запасу в групі за
Вашими спостереженнями:***

- ☐ Відповідає нормі
- ☐ Помітні затримки
- ☐ Потрібна корекційна робота

***Як часто діти звертаються за поясненнями значень незнайомих
слів?***

- ☐ Часто
- ☐ Іноді
- ☐ Рідко
- ☐ Ніколи

Чи проявляють діти зацікавленість у вивченні назв об'єктів і явищ?

- ☐ Дуже зацікавлені
- ☐ Іноді
- ☐ Рідко
- ☐ Не зацікавлені

***Як часто діти використовують нові слова, які дізнаються під час
освітніх взаємодій?***

- ☐ Завжди
- ☐ Часто

- Рідко
- Ніколи

Чи люблять діти слухати казки та переказувати їх?

- Дуже люблять
- Люблять
- Не особливо
- Не люблять
- Інше: _____

Яка частка нових слів, які діти вивчили, активно вживається у мовленні?

- Більше половини
- Приблизно половина
- Менше половини
- Майже ніколи
- Інше: _____

Вкладіть Вашу думку щодо використання етимологічних казок в збагаченні словникового запасу дітей?

Етимологічні казки - це жанр народної творчості, що пояснює походження слів, назв або явищ через художні оповіді, які мають пізнавальне і виховне значення.

Оберіть одну або декілька відповідей

- ☐ Значно розширюють словниковий запас і розвивають інтерес до походження слів
- ☐ Допмагають краще запам'ятовувати нові слова завдяки цікавим історіям
- ☐ Формують у дітей творче та дослідницьке мислення
- ☐ Мають позитивний вплив, якщо регулярно використовуються в освітній діяльності
- ☐ Мають незначний вплив, словниковий запас більше збагачується через щоденні ситуації
- ☐ Не можу оцінити, не застосовував(-ла) такі казки на практиці

Дякую Вам за приділений час та відповіді на питання анкети!

Повторна анкета для батьків (та осіб що їх замінюють) щодо визначення змін рівня сформованості словникового запасу дітей

Покликання на анкету: <https://forms.gle/GPJEx5fDXQ3uDBCx8>

«Як я оцінюю словниковий запас своєї дитини»

Шановні батьки!

Прошу надати відповіді на питання анкети

Анкета допоможе зібрати дані про використання дитиною нових слів, її зацікавленість у поясненні назв, описові навички, і попит на пояснення незнайомих слів.

Порівняння з попереднім анкетуванням надасть змогу оцінити зміну рівня мовленнєвого розвитку

Вкажіть вік дитини

Чи змінився словниковий запас дитини?

- ☐ Значно зріс
- ☐ Трохи зріс
- ☐ Не змінився
- ☐ Зменшився

Як часто дитина використовує нові слова у спілкуванні?

- ☐ Постійно, у різних ситуаціях
- ☐ Часто, коли говорить про щось цікаве
- ☐ Коли нагадати або підказати
- ☐ Дуже рідко або тільки після пояснення дорослих

Як часто дитина цікавиться значенням слів і просить пояснення?

- ☐ Регулярно ставить запитання про значення слова
- ☐ Зазвичай питає, коли слово незрозуміле
- ☐ Іноді цікавиться, але рідко запитує
- ☐ Майже ніколи не проявляє інтересу до нових слів

Чи вживає дитина слова, які вивчила останнім часом?

- ☐ Завжди
- ☐ Часто
- ☐ Рідко

Наскільки часто дитина описує явища або події своїми словами?

- Майже завжди, легко та самостійно
- Переважно у знайомих ситуаціях
- Лише за запитанням чи підказкою
- Дуже рідко, уникає самостійних описів

Дякую Вам за приділений час для відповіді!

**Повторна анкета для вихователів щодо визначення змін рівня
сформованості словникового запасу дітей**

Покликання на анкету: <https://forms.gle/MhBR9z4i92bznTuJ9>

«Як я оцінюю словниковий запас своїх вихованців»

Шановні вихователі!

Прошу надати відповіді на питання анкети

Анкета спрямована на системний аналіз зростання словникового запасу дітей, зацікавленості у нових словах, навичок опису, а також запиту пояснення незнайомих слів.

Дані порівнюються з попередніми результатами для визначення ефективності взаємодії

Вкажіть вікову групу в якій працюєте

Чи збільшилась частота використання нових слів у дітей?*

- ☐ Значно
- ☐ Трохи
- ☐ Без змін
- ☐ Зменшилась

Наскільки діти активно цікавляться значенням нових слів?

Вкажіть кідповідну кількість зірочок

4 - Дуже активно

3 - Помірно

2 - Рідко

1 - Не цікавляться

Чи просять діти пояснити незнайомі слова?*

- ☐ Часто
- ☐ Рідко
- ☐ Ніколи

Яка доля нових слів використовується дітьми у мовленні?*

- ☐ Більше половини
- ☐ Приблизно половина

- Менше половини
- Майже не використовують

Як часто діти описують ситуації або предмети своїми словами?*

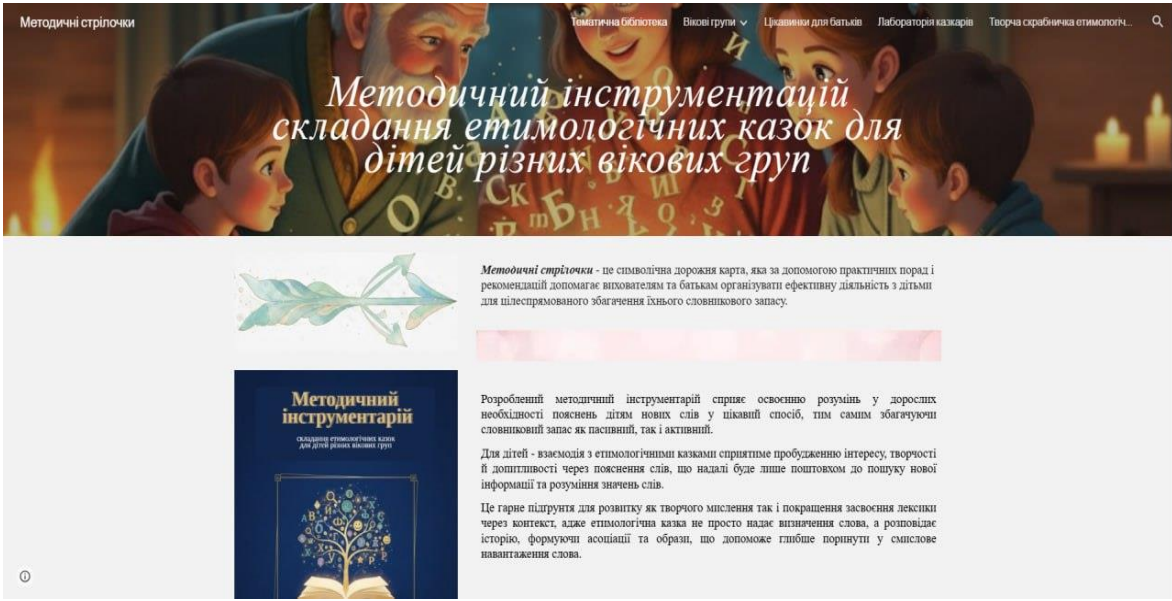
- Завжди
- Часто
- Рідко

Дякую Вам за приділений час для відповіді!

ОСВІТНІЙ ПРОДУКТ

Методичний інструментарій складання етимологічних казок для дітей різних вікових груп

Покликання на вебсайт «Методичні стрілочки»:
<https://sites.google.com/kubg.edu.ua/777?usp=sharing>

Методичні стрілочки - це символічна дорожня карта, яка за допомогою практичних порад і рекомендацій допомагає вихователям та батькам організувати ефективну діяльність з дітьми для цілеспрямованого збагачення їхнього словникового запасу.

Розроблений методичний інструментарій сприяє освоєнню розуміння у дорослих необхідності пояснень дітям нових слів у цікавій спосіб, тим самим збагачуючи словниковий запас як пасивний, так і активний.

Для дітей - взаємодія з етимологічними казками сприятиме пробудженню інтересу, творчості й допитливості через пояснення слів, що надалі буде лише поштовхом до пошуку нової інформації та розуміння значень слів.

Це гарне підґрунтя для розвитку як творчого мислення так і покращення засвоєння лексики через контекст, адже етимологічна казка не просто надає визначення слова, а розповідає історію, формуючи асоціації та образи, що допоможе глибше поринути у смислове навантаження слова.